

85-D15

TESAURU
 DE
MONUMENTE ISTORICE
 PENTRU
ROMANIA

SUMARIU

- I 17 DOCUMENTE RELATIVE LA OBLIGATIUNILE DATE DE ELECTORELE IOACHIMU CATRA PETRU W., INTRE CARE, SI GENEALOGIA LUI PETRU W., DIN ARCHIVULU DIN BERLINU.
- II 5 DOCUMENTE RELATIVE LA ISTORIA LUI MICHAU W., TOTU DIN ARCHIVULU DIN BERLINU.

4657

BUCURESCI

TIPOGRAFIA NATIONALA A LUI STEFANU RASIDESCU

1864

52.634

27 MAY 2007

De-si TESAURULU nu are altă sprigină afară de puçiniî sei abonati, de-si Tomulü II sufero de unü deficit de 400 galbeni, afară de costulü celü mare alü documentelorü care töte sunt procurate de insusi redactorele cu propriele sale spese: TESAURULU va esi si in acestü alü *treile anü* (TOMU III), in sperantiä cã publiculü românü nu-lü va pãrasi de totü, si deplinü incredintiatü cã va veni unü timpü cândü Romãniî vor sei apretia asemini lucrãri dupã adevërata lorü valöre; va veni unü timpü cândü Romãniî se vorü incredintia cã, o natiune ce nu-si cunöscö istoria, se asemënã fiintielorü lipsite de memoria celorü trecute, care nu cunöscü legãtura logicã si necesariã între trecutulü, presintele si viitorulü lorü: nu se cunöscü pre sine incesi: nu sciü de unde si cumü resultã starea de faciã in care se aflã, nici si-o potü indreptã; nu-si potü indivinã cea viitoria nici a o preparã: ci örbecã fãrã indreptariü, si rëtãcescü in töte pãrtile, pãn' ce in urmã cadü in cursele inimicului. Atunci cândü Romãniî se vorü pëtrunde de aceste mari adevëri, se vorü interesã mai multü decätü a-stãdi, a-si cunöscö cartea vietiei ce aü petrecutü in cursulü seculilorü, cartea la alü cãrei studiü sä se lumineze mintea legislatorelui si a politicului, la ale cãrei esemple sä se innaltie inima cetätianului, spre a imitã faptele mãrite ale strãbunilorü si a incungurã scãderile lorü, spre a ferici astfeliü presintele, si a pregãti si asigurã viitorulü. Atunci, Romãniî, sperãmü cã nu vorü lãsã fãrã unü cuvëntü de recunoscintiã nici pre acela care a intreprinsü mai de timpuriü si de capulü seü, *proprio Marte*, o lucrare de natura acelora care pre aiurea se face numai cu ajutöre de societãti si de guverne. Pãnã atunci la fie-care din publicatiunile nãstre, scöse cu atãte sacrificie, simtãmü acea nespusã multiãmire sufletescã care o cunöscü numai acei ce sunt coprinși de patima cea sacrã a Sciintiei.

OO. nostri abonati si lectori vorü fi binevoitu a observã cã Tomulü III incepe cu luna octovre, erã nu cu luna iuliü ca Tom. I si II; dar, de sine se intielege cã si Tom. III va avè totü 12 fãsciöre, de câte 4—5 cöle, ca si Tom. I si II, si ultima fãsciörã va esi la septemvre, erã nu la iuliü, anulü viitorü; prin urmare, intregü Tom. III va formã, in 12 luni, unü volume de vro 400 pagine in 4°, ca si Tom. I si II.

In una din fãsciörela urmãtorie vomü publicã *Chorographia Moldaviei de Reichersdorff*, impreunã cu o chartã a Moldaviei dela 1595, facsimilatã prin litografiã.

Pentru Transilvania si pãrtile ei, facemü o mare reducere in pretiulü abonamentului la Tomulü III: abonamentulü adecã la acestü Tomü va fi numai de 6—siese fiorini in banco-note austriace. Pentru Tomulü I. insã si alü II. römãne totü pretiulü de pãnã acumü, adecã 10 fiorini.

La librãria Socecü in Bucuresci se pöte avè Tom. I si II complete; se potü face abonamente si la Tom. III. Erã in Transilvania, la librãria Filtsch in Sãbiü.

Nu se primescü abonamente pre o jumëtate de anü, ci numai pre unü anü (unü Tomü) intregü.

Vff welche Antwort er sich wohl zufrieden gegeben, von vns den abschiedt genommen vndt zu aller correspondenz sich erbotten.

Soviel das schreiben an E. L. belangt, haben wir Ihne die antwortt geben lassen, das zwischen E. L. vnnd vns breuchlichen, das wann solche sachen vorfielen, vns vff der gelegten Post mit einander freundliche communication hielten, hettens auch E. L. allbereit zugeschrieben, vnd seine ankunfft alhier zu wissen gethan, Woltens E. L. zur nachrichtung vermelden deren wir angenehme freundliche Dienste zu ertzeigen ieder zeit gantz willig. Datum Torgau am 8. Septembris Anno 1595.

Von Gottes Gnaden Friderich Wilhelm Hertzogk zu Sachsen, Vormundt vndt der Chursachsen Administrator, Landgraff zu Türingen, vnd Markgraff zu Meissen

E. L. allzeit Dienstwilligk. Oheim

FRIDRICH WILHELM.

XIII

Johann Georg Markgraff an den Hofmarschal, Rätthen, zu Cölln an der Spree.

JOHANN Georg von Gottes gnaden Markgraff zu Brandenburg vnd Churfürst, in Preussen Hertzog etc.

USERN Gruss zuvor. Hochgelarte Rätthe, liebe, getreue, Beyliegend werdet ihr befinden, was der Chursachsens Administratoris L. wegen Ankunfft eines jungen Fürsten aus der

Cu acestü răspunsü rămase pre-multiămită, si luându-si dioa bună, se oferi pentru verce corespondintă.

Incătü pentru scrisoria cătră dilectiunea voastră, i deterămü răspunsü, că in aseminî casurî este unü usü intre dilectiunea voastră si între noi, de a ne face impärtesiri amicabilî prin postă, că amü si scrisü indată dilectiunei voştre, si v'amü încunoscintiatü sosirea sa aici. Acestea amü voitü a le aduce la cunoscintia dilectiunei voştre, rămăindü gata de a pururea a vă face servitie plăcute si amicabilî. Dată in Torgau, 8 Septemvre 1595.

Din gratia lui Dumnedieü, Fridericü Vilelmü, duce alü Sasoniei, administratore alü Sasoniei electorale ec.

Unchiulü dilectiunei voştre de a pururea gata spre servire

FRIDERICU VILELMU.

XIII

Marchionele Ioanü Georgiü cătră maresialulü curtii si cătră consiliari, in Colonia lângă Spree.

IOANU Georgiü, din gratia lui Dumnedieü, marchione de Brandenburg, si principelectore, duce alü Prusiei, ec.

Mai äntăiü salutarea noastră. Pre-invëtiati, iubiti si credinciosi consiliari. Din aläturare veti vedè ce ne scrie iubitulü nostru, administratorulü Sasoniei electorale, despre unü

Moldaw an vns gelanget, Nun ist vnbequem seiner alhier zu gewartten, wie auch die sachen dermassen gewandt, das seiner Persönlichen Anwesenheit nicht nöttige.

Wollest darumb Du unser Marschalck auff sein Ankunfft lassen Achtung geben, vnd ihn dann mit einander hören, auch abwenden, das er anhero komme, Sonsten gleich der Sächsischen Ihme auch General antwort geben, Du vnser Marschalk ihn auch in der Herberge loss sprechen, vnd diese Schreiben neben seiner Abfertigung wiederherausschicken, Daran beschehe vnser gefellige meinung, Seind auch mit gnaden geneiget, Datum Grenmitz denn 11. Septembris anno 1595.

XIV

Wolfgangus Vainoda an Johann Georg Markgraven.

VNSERN gruss, alles liebs vnd guetts zuvor hochgeborner Fürst, freundlicher lieber Herr Oheimb. Demnach durch sonderbare schickung Gottes allmechtigen vnser Erbfürstenthumb Moldaw, einmals von der grausamen Servitut des Türcken erledigt, vnd vnder der Röm. K. M. gewalt khumben, also dass wir vns nach Prag begeben, vnd bey höchst gemelter Ihr K. M. vns als verum legitimumque hæredem allergenedigst zu bedencken sollicitirt. Dieweil wir aber sein des Herrn Administratorn der Chursachsen L. zu Torgav besucht, haben wir nicht vmbgehen können, den weg vollgend auff E. L. zue zunemen, vnd die mit weilandt E. L. geliebten Herr Vater Markgrav Joachim Churfürsten zu Brandenburg vnd vnseren lieben Herrn Grossvatter Petro seniore Wayvoda Fürsten der Moldaw christlicher vnd löblicher gedechtnuss confirmirte freundschaft widerumb zu renovirn, freundlich bittendt E. L. wölln sollich

tênerû principe din Moldavia ce are să sosescă la noi. Este însă incomodă a-lu acceptă aci, apoi si cauza este de asiă natură, încâtû venirea sa in persônă aici nu e necesariă.

Pentru aceea, tu maresiale alû nostru, vei fi cu ingrigire la sosirea sa, si după aceea lû veti ascultă impreună, si-lû veti abate de a veni aicea, dândû dealtmintrea răspunsurî generale, intocmai ca in Sasonia. Tu, maresialulû nostru, vei luă si dioa bună dela elû in locuintia sa, si aceste scrisori ni le vei trãmite érăsi innapoî. Acêsta este gratiôsa nôstră vointiă si asiă să urmatî, incredintiându-vê despre gratia nôstră. Dată in Grenmitz, 11 Septemvre 1595.

XIV

Wolfgangû voevodû cătră principele Ioanû Georgiû, marchione de Brandenburg.

MAI ântăiû, salutarea nôstră si tôte cele bune si plăcute. Innaltû-născute principe, amicabile si iubite unchiule. Fiindû-că prin deosebită vointiă a totû-putintelui Dumnedieû, principatulû nostru ereditariû alû Moldaviei a scăpatû acumû din servitutea cea crâncenă a Turcului, si a venitû sub puterea maiestatei sale împërătesci a Romanilorû, pentru aceea noi ducêndune la Praga, amû solicitatû la maiestatea sa împërătescă, ca să se indure a ne consideră ca adevêratulû si legitimulû erede alû Moldaviei. Si fiindû-că amû fostû de amû vi-voitû să venimû si la iubirea vóstră, spre a rennoi amicitia întărită odinióră intre iubitulû iubitulû meû bunû, Petru voevodû celû bêtrânû principele Moldaviei de laudatâ crestinêscă aducere aminte, rugându-vê să binevoitî a luă in nume de bine acêstă neasceptatâ visită a

vnsere vndersehen vberfallen im besten vormercken. Sollches seind wir vmb dieselben bestes vnsers vermögens zuverdienem geneigt. Datum Sarmund den 12 Sept. Anno 1595.

WOLFFGANGUS Vaivoda
Haeres Principatus Moldaviensis.

XV

Die Cammergerichts Rächte an Johann Georg Markgraven.

Durchlauchtigster Hochgeborner Churfürst gnedigster Herr.

NACHDEM E. D. dem Herrn Marschalchen vnd vns bevohlen, denn jungen Fürsten zue Moldau zu hören, vnd gleich I. Cf. D. des Herrn Administratoris der Chursachsen General antwortt zugeben, Können E. D. wir vnterthenigst nicht vorhalten, das hochgemelter Fürst vorgestern gar spätt abends ankommen, wir vns alsofortt des Morgens bey Ihr Fr. G. angeben, vnd vmb Audientz angesucht, Es hat sich aber bis Nachmittagk damit verzogen, Als dann Ih. F. G. wir neben dem Schloss haubtmann vns praesentirt, wegen E. Cf. G. gebührliehen I. F. G. salutirt, angenommen vnd empfangen, derselben Gruss vnd Freundschaft vermeldet, vnd E. Cf. G. abwesendt fürnemblichen wegen Itzigen Trauens entschuldiget, vnd seine Werbung anzuhoren erbötthigk gewesen.

Darauff Er durch seinen Cantzler gegen E. Cf. G. sich freundlich per generalia bedancket, wegen dess Trawuens einn Christlichs middleiden gehabt, Vns bey sich niedergezogen, vnd zwar das bey E. Cf. G. er etwas in specie zu suchen sich nicht vernehmen lassen, Sondern berichtet, weill er bey Ihr Kay. M. gewesen vnd vmb sein Fürstenthumb Moldaw sollicitieret, hette er durch diese occasion I. F. G. denn Administratoren der Chursachsen

nóstră. Dorindü să meritămü acésta prin totü ce avemü maî bunü si maî scumpü. Dată in Sarmund, 12 Sept. 1595.

WOLFGANGU voevodü,
eredele principatului Moldaviei.

XV

Consiliarü câtră marchionele Ioanü Georgiü

DUPA porunca serenitatei tale dată câtră domnulü maresialü si câtră noi, ca să ascultămü pre ténêrulü principe de Moldavia, si să-î dămü răspunsü generalü, asiä precumü 'i dete gratia sa domnulü administratore alü Sasoniei electorale, aducemü cu tótă supunerea la cunoscintia serenitatei tale, cumcă maî susü disulü principe a sositü alaltă eri séra fórté târdü, si noi ne insciintiarămü la gratia sa indată diminétia, si cerurămü audiintia, dar asceptarămü multü până după médiä-dí cândü ne puturămü presintä impreună cu căpitanulü castelulü innaintea gratiei sale principelui, si salutarămü pre gratia sa după cuviintia in numele gratiei tale, primindulü si incunoscintiändulü despre salutările si amicitia gratiei tale, si escusändü absintia gratiei tale, cu deosebire din cauza doliului de acumü, in fine oferindune a-î ascultä dorintiele.

După care, dënsulü, prin cancelariulü seü, multiämü gratiei tale, amicabilü si in terminü generalü, compätimü crestinesce pentru doliü, ne puse să siedemü lângä dënsulü, si nu se arëtä că ar avë ceva in deosebi de a căutä la gratia ta, ci spuse că fiindü elü la maiestatea sa împërätéscă spre a sollicitä principatulü seü Moldavia, cu acéstă ocasiune a visitatü pre gra-

besuchett vnd seinen wegk allhier zuegenommen, weil sein Grossvatter Petrus senior Woiwoda Moldaviensis bey E. Cf. G. Herrn Vater in gutter Freundschaft gestanden das er auch mit E. Cf. G. inn Freundschaft vndt kennschafft gerahten mochte, demnach er nichtes mehr wünschet vnd begehret, dann das E. Cf. G. er persönlichen sehen, vnd mit derselben sich vnterreden vnd besprechen, freundschaft vnd kundtschaft machen möchte, Er gennete dem Haus Brandenburgk alles gutts, vnd was er auch demselben vndt insonderheit der jungen herrschafft ehr, Liebs vnd guts erzeigen könnte wolte er mit trewen hertzen thuen, Vnd wie weit E. Cf. G. vom Hofflager wehren vleisigk gefraget, vnd do es nicht sehr weit wolte er, vngeachtet er vff den Tagk nach Cascha, da die Handlung mit den Ertzhertzogk Maximiliano, den Siebenbürger, vnd der Landschaft, wegen seines Fürstenthumbs, angestellet da er den 29. Octob. sein musste, zu eilen, sich zu E. Cf. G. Persönlichen verfügen, Vnd hat sonsten allerley von den Polnischen Zustande, vnd Vngerischen Wesen, dabey er zum Theill sonderlich bey Rabe gewesen, discurrirret, Darauff wir vns wegen E. F. G. per generalia bedancket, mit erpittungk solche freundliche zueigungk vnd affection kegen dem Haus Brandenburg E. Cf. G. zue referiren, vnd I. F. G. zu continuation derselben vormahnet Es solten I. F. G. nicht zweiffeln, das E. Cf. G. vnd das Haus Brandenb. hinwieder guette correspondenz mit Ihr F. G. zu halten, vnd allen freundlichen fordersamen willen, ehr vnd freundschaft zu erzeigen woll geneiget vnd gelück vnd heyll zu dem bevorstehenden Tagk zue Cascha gewünschett, E. Cf. G. auch aus allerhande vrsachen, das dieselbe Itziger zeit nicht woll anzutreffen, vndt wegen des Travens niemandt viell zue sich liessen, entschuldigett, Vndt mit dem Losament vnd Tractation vorlieb zue nehmen gebeten, Damit wir I. F. G. gebürlichen valediciret, vnd von einander gegangen, Welches E. Cf. G. wir wie es vorlauffen hiemit berichten wollen. etc. Dat. Berlin den 14. Sept. Anno 1595.

Vnterthenigste vnd gehorsambste Cammergerichts Rächte.

tia sa administratorele Sasoniei electorale, si in drumnulă seă a venită aicea, fiindă-că bunulă seă Petru celă bêtrănă vovodulă Moldaviei a stată in bună amicitia cu domnulă tatălă gratiei tale, si ar dorî si dănsulă a fi in amicitia si cunosintia cu gratia ta, si nimicū nu doresce mai multă decâtă a visită in persônă pre gratia ta, a vë vorbi, si a face cunosintia si amicitia, dorindă din inimă a face pentru casa brandenburgică totă binele ce iar stă prin putintia. Intrebă cu stăruintia care este distantia de aici pân' la gratia ta, si nefindă pre de parte, ar voi să mērgă in persônă la gratia ta, pre lângă tótă graba ce are să se ducă la conferintia din Casovia, unde are să trateze despre principatulă seă cu archiducele Masimiliană, cu Transilvanulă si cu boiarilă seă, si unde caută să fiă pre dioa de 29 Octovre. Ne mai spuneă feliurite lucrurilă despre cele ce se petrecă in Polonia, si in Ungaria, unde a luată parte si elă la Rab. După care noi, multiămirămă in terminilă generalilă in numele gratiei tale, luândune voiă de a aduce la cunosintia gratiei tale acestă amicabile afectiune câtră casa de Brandenburg, si rugândă pre gratia sa ca să fiă si in viitorilă totă cu asemine afectiune, si să nu aibă indoală gratia sa, cumcă gratia ta încă esci plecată a stă cu gratia sa in bune relatuni si corespondintia, si că doresci a te arătă cu tótă bună-vointia si amicitia, dorindă succesū ferice in viitoria conferintia dela Casovia. Escusândă pre gratia ta că, din mai multe cause, precumă si din cauza doliului, nu priimitilă pre nimene, si rugândulă să iea in nume de bine locuintia si tratatiunea. Cu acestă, salutândă pre gratia sa principele, ne despărtirămă. Acestă amă voită a aduce la cunosintia gratiei tale, asiă precumă s'ău urmată. Dată in Berlină, 14 Sept. 1595.

Prē-umilitilă si prē-supusilă Consiliarilă.

Postscriptum.

Es ist hochgemelter Fürst noch allhier, vnd wird morgen, wie er vorgiebt, auff seinn, wohin er aber seinen Wegk nehmen wirdt, können wir eigentlich nicht berichten, Gegen vns haben S. f. g. sich vornehmen lassen, das er wieder nach Prage wolle, aldar er seine fraw Mutter gelassen, Sein Gesinde aber hatt, wie vns der Futter marschalch berichtet, sich vornehmen lassen, das Er E. Cf. G. besuchen wolle.

XVI

Wolfgangus Waivoda an Johann Georg Markgraven.

VNSERN Gruess alles lieb vnd gutts jederzeit zuvor. Hochgeborner Churfürst, freundlicher lieber Herr Oheimb vnd Vatther, Von E. L. löblichen Rächten haben wir mitleidentlich vernommen welcher gestalt Gott der Allmechtig, die hochgeborne Fürstin Fraw Dorothea, Hertzogin zu Bravnschwaig vnd Lüneburg, geborne Marggrävin zu Brandenburg deroselben geliebten Fraw Schwester, Christlicher vnd löblicher gedechtnuss, vnlangst aus diesem vergenglichen Leben zu seinen göttlichen henden erfordert, Welcher der Barmhertzige Gott ein fröhlich Aufferstehung durch Christum Vnserrn Herrn samst allen Christgläubigen geben vnd verleyhen wolle.

Ob wir wol E. L. gern zu Grimnitz besucht haben wollten, jedoch weil wir derselben trawrigen Zustand befinden, haben wir E. L. nicht molestiren wollen, Freundlich bittendt E. L. geruhen solche Trawrigkeit in christlicher geduld zutragen. vnd gedencken das wir menschen der sterblichkeit alle ynterworfen, das von Gott gesetzte Ziel nicht vberschreiten können, vnd sich trösten das deroselben geliebte Fraw Schwester selige, das vergengliche

P. S. pre o deosebită bucată de chărthă.

MAI susū disulū principe se află încă totū aiei, si precumū spune, mâne are să plece, dar incotro are să-si iea drumulū, nu scimū spune. Nouē nia datū a intielege gratia sa, că are de gândū a se întorče érasi la Praga unde sia lăsatū pre dōmna maică-sa, éră servitorii sei, după cumū ne arată intendentele, dicū că voesce să viziteze pre gratia ta.

XVI

Volfgangū voevodū cătră marchionele Ioanū Georgiū.

MAI ântăiū salutarea noastră si tôte cele bune si plăcute. Innaltū-născute principe electore, amicabilelū si iubitulū meū domnū unchiū si cumetru. Amū aflatū cu compătımire dela onorabiliū consiliari ai iubirei vōstre, in ce chipū Dumnedieū atotū-putintele, acumū de currendū, a chiămatū din acéstă vietiă trecetōriă in mânile sale cele dumnediesci, pre innaltū-născuta principesa, dōmna Dorothea, ducesa de Braunschweig si Luneburg, născută marchionésă de Brandenburg, scumpa iubirei vōstre suoră, de fericită aducere aminte. Fie ca misericordele Dumnedieū să o reinviie cu fericire prin Christū Domnulū nostru, impreună cu totū cei ce credū intr'ensulū.

Cu tôte că amū fi doritū cu plăcere să vē visitāmū la Grimnitz, insciintiândune insă de trista stare in care vē aflatī, n'amū voitū să vē supărāmū, fratiesce rugânduvē ca să purtatī acéstă gele cu patiintiă crestinésă, si să consideratī că noi ómenii totī suntemū supusi ai mórtei, neputēndū trece preste terminulū pusū de Dumnedieū, si să vē consolatī cu aceea că scumpa iubirei vōstre suoră, schimbândū cele trecetōrie cu cele eterne, se odichnesce in

mit dem vnvergeglichen verwechselt, in der hand Gottes da sie kein quall rürt, vnd niemand heraus reissen kann, ruehet.

Es ist E. L. vnverborogen, wie durch Gottes Gnad das vns jure naturali erblich zustehend Fürstenthumb Moldaw, von des Türck. Tyrannen servitut wiederumb recuperirt, vnd wir bey der R. K. M. vns solches als vero legitimo hæredi vnd successori zu restituiren vnterthenigst angehalten.

Von dan Ihr K. M. an Ertzhertzog Maximilian Administrator Teutschordens vns diesfalls alle guette hillff vnd befürderung zuerzeigen, mit S. L. den Fürsten in Siebenbürgen zu tractirn recomendirt, vnd auff den 29. Octobris zu Caschaw daselbsten die Barones auss Moldav vnser erwartten, ankommen sollen.

Als gelangt an E. L. vnser freundliches Bitten die wollen die mit derselben geliebten Herrn Vattern Joachim Churfürsten zu Brandenburg vnd vnsern Herrn Grossvattern Petro seniore Waiwoda Fürsten in der Moldaw Löblicher gedechtnuss, gemachte freundschaft, sowohl auch unser langgewünschte ietziger zeit glückliche Vorstehende gelegenheit erwegen vnd mit zwei Tausend Taler anleihens in vnsern nöthen aushelffen, welche wir bey unsern fürstlichen wörden, Trawen vnd glauben, vff Petri Cathedra künftigen 96. jars, mit danckh in E. L. Cammer erstatten, oder mit Ochsen befrieden wollen, damit wir an unser wolfahrt nicht gehindert werden. Solches sein wir vmb E. L. vnd dero Chur vnd Fürstlich Haus Brandenburg, mit gutt vnd blutt zu verdienen genaigt. Datum Berlin den 14. Sept. 1595.

WOLFFGANGUS VAIUDA

Haeres Principatus Moldaviensis.

fericire in mânilu lui Dumnedieü, unde nici o durere nu o mai atinge, si de unde nimene nu o mai pôte smulge.

Vë este cunoscutü, iubitulü meu, cumü principatulü Moldaviei care este ereditate a nôstrã de dreptü naturale, a scãpatü din gratia lui Dumnedieü de sub jugulü servitutiä tiranului turcescü, si noi amü solicitatü cu supunere la maiestatea sa impëratëscã a Romanilorü, ca acëstã tiërã sã se restituia nõuë ca adevëratului si legitimului erede si sucesore.

Pentru aceea, maiestatea sa impëratëscã a recomëndatü archiducelü Masimilianü administratorului ordinului germanicü, ca sã ne dea intru acësta totü bunulü ajutoriü si spriginü, si sã trateze cu iubirea sa principele Transilvaniei; pentru care noi, la 29 Octovre trebuie sã ajungemü la Casovia unde ne ascëptã boiarü din Moldavia.

Dreptü-aceea, prietenesce vë rugãmü, iubitulü nostru, sã binevoitã a considerã amicitia fãcutã intre iubitulü vostru pãrinte Ioachimü principe-electore de Brandenburg, si intre bunulü nostru Petru vodã celü bëtrãnü principele Moldaviei de fericitã memoriã, precumü si de multü doritã fericitã ocasiune ce ne ascëptã acumü, si sã ne imprumutatü cu douë miä talerü in nevoia nôstrã, care noi ne obligãmü pre demnitãtea increderea si credintia nôstrã de principe, cã-i vomü restitui cu multiãmಿತã camerei iubirei vöstre, pãn' la Cathedra Petri a anului viitorü 1596, sëü in banü gata, sëü in vite cornute, pentruca sã nu fimü impedeatü in ajungerea scopului nostru. Dorindü sã meritãmü acësta cu sacrificiulü averei si sãngelui nostru pentru iubirea vöstrã si pentru tötã casa brandenburgicã. Datã in Berlinü 14 Sept. 1595.

VOLFGANGU VOEVOU

eredele principatului Moldaviei.

XVII

PRINTR'o altă scrisóre, datată din Berlinü 17 Sept. 1595, Wolfgangü multiămesce electorelul pentru buna primire; 'i face cunoscutü că posede obligatiunea lui Ioachimü de pre timpulü împëratulni Carlü, adecă obligatiunea cea de 24 Iuniü 1542, si nu are indoélă că preste puçinü are să priméscă suma ce i se cuvine.

XVIII

INTR'o altă scrisóriă, datată din Praga 24 Octov. 1595, si adresată principelul-electore Ioachimü Fridericü, Wolfgangü se plänge amarü, cumü cu puçinü innainte de acésta, principe Ioanü Georgiü, tatälü lui Ioachimü Fridericü, 'i rëspinsse o mică cerere de imprumutare ce-i făcuse, elü care erä in dreptü a pretinde o datorią atätü de insemnată; că-i pare reü din inimă, vëdiëndü cumü se rëspinge in persóna sa amicitia cea mare ce esistase odinióră intre bunil lorü, Ioachimü si Petru; că elü nu vrë să incerce nimica pentru batjocura suferită, ci lasă totulü in scirea lui Dumnedieü; că obligatiunea o trece cătră altă persónă care prin ajutoriulü împëratulul si alte mijlóce 'si va sci căută si află dreptatea; si se va incredintiä ori-ce omü cu inimă, decă erä dreptü si cuviinciosü, a fi lipsitü si chiarü răpitü de datoría sa, si încă decătră unü insemnatü principe imperialü si crestinü, elü, unü erede adevëratü, esilatü si gonitü din principatulü seü ereditariü de inimiculü celü perpetuü alü crestinëtätii; 'i spune să-si aducă aminte că e crestinü, că are copii carii prin vointia si judecata lui Dumnedieü să nu ajungă vreodată la aseminü nenorociri. In fine, cerc ca pentru o sumă atätü de mare, precumü este aceea ce i se cuvine după obligatiune, si pentru interese si altele, să-i facă numai o imprumutare de siése miil talerü, pre unü anü. Promitëndüi recunoscentiä in viitória sa bună-stare ce-lü ascéptă (in künftiger vnserer vorsthender wolfahrt).

In fasc. 2 pag. 46 a manuscriselorü nóstre intitulate: *Ex Archivo Berolinensi*, se află acéstă scrisóriă estrasă si in testulü germanü.

XIX

DURCHLEUCHTIGSTER Hochgeborner Churfürst, E. Churf. Durchl. sein mein Vntertbenigste vnd willigste Dinst, ieder zeit zuvor Gnedigster Herr, dieselbe kann ich vnterthenigst zu behelligen nicht vmbgehen, Demnach Heinrich Claussbruch genant Cramer, Bürger zue Leivzig, das von E. Churf. Durchl. geliebten Herrn Grossvattern weyland Marggrav Joachim Churfürsten zue Brandenburg hochlöblichster Gedechnuss, wegen 200000. hungarischer Gulden herrrendes, vnd Herrn Petrö Waywoden Fürsten der Moldau 24. Junii Anno 1542 zugestelltes Originale Obligationis vmb ein geringe Summa an sich erpracticirt, vnd solches in praeiudicium des durchleuchtigsten Chur und Fürst Hauses Brandenburg einem Polnischen Herrn vmb 30000. dukaten zu verrartirn sich vnderstanden. etc. Datum Prag 13. Aug. s antiquo, 1599.

WALDHAUSEN.

XIX

PRE-LUMINATE innaltü-născute principe electore. Mai äntäiü, prë-supusele mele servitie, serenitätii tale. Prë-indurate dómne, Nu potü să nu vë molestezü cu totă supunerea, cumü Enricü Clauszbruch numitü Cramer, din Lipsia, a tãrguitü pentru sine cu o sumă prë-neinsemnată originalulü obligatiunei din 24 Iuniü 1542, dată de iubitulü serenitätii vóstre bunü, rëpausatulü marchione Ioachimü principe-electore de Brandenburg de fericită memoriä, cătră Petru voevodü principele Moldaviei, pentru 200000 florinü unguresci; si acelü Cramer a cutezatü a trece acéstă obligatiune in prejudiciulü prë-luminatei casei de Brandenburg, cătră unü domnü din Polonia, pentru suma de 30000 galbinü. ec. Dată in Praga, 13 Augustü s. vechiü, 1599.

WALDHAUSEN.

XX

INTR'O altă scrisoriă a acestui Waldhausen, se dice că Cramer a vëndutū Polonulū obligatiunea, pentru 40000 galbini,  ră dela Polonū o răscumpără Wolfgangū voevodū pentru o sumă neinsemnată. La care principele-electore dechiară ca Waldhausen să facă asiă ca voevodulū să renuncie pretensiunilorū sale si să quiteze. Cramer insă arest  pre Waldhausen. (Der churfürst erkleret sich der Waldhausen m chte die Sache dahin dirigiren, dass der Waywode sich seiner Anspruch vnd forderung begeb vnd quittirt. Cramer hat den Waldhausen arretiren lassen.)

XXI

Nos Capitulum Ecclesiae Poseniensis Memoriae commendamus tenore praesentium quibus expedit vniuersis, Quod Illustrissimus Princeps Wolfgangus, filius olim Bugdani Vaiuodae, alias Constantini dicti, Iunioris filii quondam Petri Senioris Vaiuodae Moldaviae, ex Generosa ac Magnifica Domina Euphrosina Nagywathy procreatus, coram nobis personaliter constitutus, matura prius et exacta intra se deliberatione praehabita, sponte et libere confessus est, pariter atque retulit in hunc modum. Quod posteaquam Illustrissimus Princeps praefatus quondam Dominus Petrus Aus ipsius Wolffgangi Vaiuodae, haeres et princeps Moldaviae ac Valachiae, Serenissimo principi ac Domino, domino Ioachimo Marchioni Brandenburgensi, Sacri Romani Imperij principi Electori ec: laudatissimae memoriae, ducentena millia florenorum Hungaricorum, centena millia in parata pecunia mutuo dedit, ac numerare curaverit, pro reliquis vero centum millibus in Bobus Hungaricis Ieroslaviae in Polonia satisfecerit, quam Summam Serenissimus Elector ad festum paschatis Anno Millesimo quingentesimo quadragesimo octavo, et annum sequentem quinquagesimum quartum, in feriis paschatis, absque omni exceptione, inhibitione, impedimento, damno vel incommodo, in celebri urbe Cracouia, uel Lubella certo se redditurum, et iterum soluturum obstrinxit, prout in Instrumento super confecto latius continetur, Ob quod Illustrissimus Dominus Wolfgangus Vaiuoda, bene nominati principis Petri Nepos, haeres ac Vaiuoda Moldaviae, coram nobis, ut praemissum est, comparuerit, seque declarauerit, cum Generoso Magnificoque Domino Stephano Hoszutothy, a Ho-

XXI

Noi Capitulu  bisericel  din Posen , d m  ac st  cartea intru aducerea aminte a tuturor  cu  se cuvine. Cumcă pre-luminatul  principe Wolfgang , fiul  rep usatului Bogdan  voevod  care s'a chi mat  si Costantin , fiu  al  rep usatului Petru cel  b tr n  voevodul  Moldaviei, n scut  din nobila si mărita d mn  Eufrosina Nagywathy, inf cisi nduse in persoană innaintea n str , după ce a deliberată mai  nt iu intru sine cu maturitate, a mărturisită liberă si de bună voi , si a ar tat  in modul  următoriu. Cum  mai sus  numitul  pre-luminatul  principe Domnul  Petru, bunul  acestui Wolfgang  voevod , erede si principe al  Moldaviei, a fost  dată cu imprumutare serenisimului principe si domn , domnul  Ioachim , marchione de Brandenburg, principe-electore al  sacralui imperiu roman , de pre-l udat  memoria, d u  sute de mi  florini unguresci, si anume, una sută mi  ia numărată in banl gata,  r  pentru ceialalt  una sută mi  ia dat  vite unguresci la Iaroslavia in Polonia, care sum  serenisimul  electore s'a obligat  a o innapoi de bună s m  si a o răspunde p n  la pascile anului una mie cinc  sute patru-diec  si opt , si pascile anului următoriu cinc -diec  si patru, fără nici o esceptiune, inibitiune, pedec , damn  ver supărare, in celebra urbe a Cracoviei ori a Lublinului, asi  precum  mai pre largă se coprinde in cartea ce a f cut  despre ac sta. Pentru care, pre-luminatul  domn  Wolfgang  voevod , nepot  alu bine-numitului principe Petru, erede si voivod  al  Moldaviei, s'a presintat , precum  s'a dis , innaintea n str , impreun  cu nobilul  si m ritul  domn  Stefan  Hoszutothy de Hoszutoth in Viszolay, consi-

szutoth in Vieszolay, Sacratissimae Cæsareae Regiaeque Maiestatis Consiliario, non solum certam summam eidem Domino Vaiuodæ soluere teneatur, verum etiam Originale præfati debiti Serenissimi Electoris, quod Illustris parens ipsius, cum propter insidias, quas Turcarum Imperator Solimanus, ut illum e medio tolleret, faciliusque Principatum Moldaviæ adipisceretur, instruxerat, ad Divum Ferdinandum Imperatorem, tanquam ad Sacram Anchoram confugerit, amiserat, et per multos annos etiam si omne inquirendi studium adhibuerit, tamen recuperare non potuerit, ex singulari Dei beneficio, et diligenti indagazione, maximisque sumptibus in Polonia repertum, viginti septem millibus florenis Hungaricis redemptum sit, bene nominatus Dominus Vaiuoda, tanquam Principalis et verus creditor, Domino Hoszutothy, eiusque hæredibus, et posteritatibus Vniversis, ac eorundem consensu et voluntate has præsentis literas habentibus, omnibus melioribus modo via, iure, causa et forma, quibus melius, tutius et efficacius potuit ac debuit, ac potest et debet, ex certa sua scientia, et animo deliberato dictum debitum, ac omne ius, omnemque actionem realem personalem, utilem et directam, seu mixtam prætoriam et ciuilem quod seu quam benenominatus Dominus Vaiuoda habet seu habere potest, contra et aduersus Serenissimum Electorem, eiusque hæredes, ac successores, transtulit ualida, simplici ac irrevocabili cessione remisit, se de dicto Jure et actione deuestiando, et præfatum Dominum Hoszutothy investiendo ita vt omnimoda potestate possit dicta ducentena millia florenorum Hungaricorum in iudicio et extra coram quibuscunque Iudicibus, decet experiri, tanquam de re propria iusto ac legitimo titulo acquisita ad solutionem compelli, una cum damnis, expensis et interesse ac de acceptis, habitis et leuatis quietare, omnia alia ac singula facere, quæ Iuris ordo et facti qualitas postulant ac requirunt. Propterea omni meliori modo, uia ac forma, quibus de Jure vel de consuetudine efficacius fieri potuit aut debuit, transtulit et obligauit se coram nobis nullum regressum iudicialiter vel extraiudicialiter habiturum, sed omnibus iuribus priuilegijs exceptionibus, quales sunt non numeratæ pecuniæ ac-

liariu alu maiestatei sale sacratisime cesaree si regie, si a dechiaratu ca, pre langa aceea ca domnulu Hoszutothy e datoriu dompului voevodu o anumita suma de bani, apoi bine-numitulu domnu voevodu, creditorulu principale si adeveratu alu mai susu disei datorii a serenissimulu electore, a remisu si a transpusu cu cesiune valida, simpla si nerevocabile, domnulu Hoszutothy si erediloru si tuturoru urmasiloru lu, si cu consimtiementulu si vointia acestora, tuturoru celoru ce-lu voru auè in manè, originalulu acestei datorii, care originalu luminatulu seu parinte lu perduse atunci candu, spre a scapa de insidiele imperatului turcescu Solimanu care voia sa-lu perdia cu scopu de a ocupa apoi mai usioru principatulu Moldaviei, scapase la imperatulu Ferdinandu ca la o ancora sacra, si dupa aceea, pre langa tote cercetarile ce a facutu in cursu de mai multu ani, n'a pututu sa-lu afle, in fine, totu cercetandu cu staruintia, din deosebita bunetate a lui Dumnedieu si cu mari spese gasindulu in Polonia, l'a rescumpertatu cu doue-dieci si siepte mi florini unguresci, si acesta cesiune o-a facutu cu tote mijlocele caile si formele legei cele mai bune prin care s'a pututu si a trebuitu, seu se pote si trebue, a se face mai bine, mai siguru si mai efficace, desbracanduse din propria sa sciintia si cu inimã deliberata de acesta datoriu, si de totu dreptulu, si de tota actiunea reale, personale, utile si directa, seu mista, pretoria si civile, care seu o are bine-numitulu principe seu pote sa o aiba, contra si asupra serenissimulu electore si a erediloru si sucesoriloru sei, si investindu cu tote aceste drepturi si actiuni pre susu numitulu domnu Hoszutothy, astfelu ca acesta sa aiba tota puterea de a incerca scoterea acestoru bani, ca unu lucru propriu alu seu, castigatu cu titlu justu si legitimu, cu judecata seu afarã din judecata, inaintea ver-caroru judecatori s'ar cade, impreuna cu tote damnele, spe-sele si interesele, a quita de cele priimate seu luate, si a face in fine, tote cate se ceru a face dupa ordinea dreptulu si dupa natura faptei. Pentru aceea a transpusu acesta datoria prin tote modurile caile si formele cele mai bune prin care s'a pututu ori a trebuitu a se face acesta in modu mai efficace dupa dreptu seu consuetudine, si s'a obligatu inaintea

ceptilationis, pacti de non petendo restitutionis in integrum, et reliquis indultis beneficiis, Pontificii, Cæsarei et Regii Iuris quocunque appellentur nomine, aut a quibus tandem sancitæ aut excogitæ fuerint, sponte renunciauit, ita ut nihil prorsus illorum prætextu uti velit, sed si quid in contrarium fiat, nullius momenti esse debeat. Harum nostrarum Capitularis et authentici sigilli nostri munimine impendenti roboratarum vigore et Testimonio literarum mediante. Datum feria sexta proxima, post festum beati Matthiæ Apostoli. Anno domini Mile-simo sexcentesimo quinto.

 XXII

Allerdurchlechtigster..... Romischer Kayser auch zu Hungern vnd Bohem König.

ALLERGNEDIGSTER Herr..... werden sich allergnedigst zuberichten wissen, welcher gestalt dieselben mir auff mein allervnterthenigstes Suppliciren ratione, der von Herrn Wolffgang Waywoda vnd Erbes der Moldaw, vor einem Löblichen Capitul zu Pressburg, Feria sexta proxima post festum S. Matthiæ Apostoli, instehenden 1605. iahrs cedirten, von weyland Herrn Joachim Marggraven vnd Churfürsten zu Brandenburg..... herrührenden, auff 200000 hungarischen Gulden lautende Geldverschreibung drey vnderschiedliche malch, als den 26. Aprilis, 9. Juli vnd 26. Augusti instehenden 1605 an den durchlauchtigsten... Fürsten Herrn Joachim Friderich..... mich (damit nicht andere schäden vnd nachtheil vervrstet werden) zubefriedigung, sich mit mir entweder gütlich abzufinden vnd vergleichen, oder da ihr Churf. Drlicht ichtes darinnen einzuwenden bedecht, dasselbe ohne langer Verzug E. Kay. gnaden zuverständigen ut n. 1. 2. et 3.

Van denn hochstgedacht ihr Churfürstl. Drlicht in deroselben den 27. jüngst verwie-

noastră, că nu va mai face nici unŭ regresŭ nici prin judecată nici afară din judecată, ci a renunțiatŭ de bună voie, la tôte drepturile, privilegiile, exceptiunile, precumŭ sunt: nenumărarea banilorŭ, acceptilatiunea, pactulŭ de non petendo, restitutiunea in starea de mai nainte, si alte favorŭ si beneficii ale legilorŭ pontificie, împărătescŭ si regescŭ, de veri-ce numire, si de orŭ-cine arŭ fi întărite sêu iscodite, asiã încâtŭ sub pretestulŭ acestora sã nu pôta face nimicŭ cu desêvirsire, si dacã ar face ceva, sã nu aibã nici o valoare. Tôte acestea in virtutea si mărturia acestei cărți a nôstre întărite cu sigilulŭ nostru capitulariŭ si autenticŭ. Datã in cea de ântãiu sãmbãtã dupã sêrbãtoria fericitulŭ apostolŭ Mateiŭ, anulŭ una mie siése sute cincŭ.

 XXII

Prè-luminate împèrate alŭ Romanilorŭ, rege alŭ Ungariei si alŭ Boemieŭ.

PRE-INDURATE Dómne... Vetŭ binevoi a vè aduce aminte, că v'atŭ induratŭ, la prè-supa mea cerere, de atŭ scrisŭ in trei rânduri, adecã la 26 Aprile, 9 Iuliŭ si 26 Avgustŭ ale curgëtorulŭ anŭ 1605, câtrã prè-luminatulŭ principe si domnŭ Ioachimŭ Fridericŭ... in causa obligatiunei de 200000 florinŭ ungurescŭ, a rëpãusatulŭ intru fericire domnŭ Ioachimŭ marchionelŭ si principelŭ-electore de Brandenburg, obligatiune care domnulŭ Wolfgangŭ voevodŭ si erede alŭ Moldaviei o trecŭ câtrã mine prin cesiune fãcutã inaintea onorabilelŭ capitulŭ din Posoniŭ in cea de ântãiu sãmbãtã dupã sêrbãtoria sântulŭ apostolŭ Mateiŭ, anulŭ curgëtorŭ 1605; ca, spre a nu mi se aduce pagube ulterioare, sã mē multiãmescã, sêu prin împãciuire, sêu dacã serenitatea sa principele-electore ar crede a putè face vreo exceptiune, sã incunoscintieze fãrã întârdiare mai multã despre acesta prin gratia vóstrã împărătescã.

Fiindŭ insã că serenitatea sa principele-electore, prin scrisoria sa dela 27 ale trecutei

chenes Monats Maji an E. Kay. gn. ergangenen schreiben sich erclert, in ihr Churf. Drlcht Archiwen oder Registraturen nachsuchung thun zu lassen, vnd E. Kay. gn. diessfalls ausführlich zu beantworten Aber nunmehr 5. Monath, in welchem sie wohl auffsuchen, vnd da anderst ichtes vorhanden gewesen, anhero schicken lassen können, verstrichen, Abermals mit meinem Recepisse ut n. 4. mich abweisen. Daraussen dan handgreifflich abzunehmen, dass sie nicht allein E. K. M. zu eludiren sondern auch mich armen... vorsetzlicher weiss vmb den weg zu sprengen per litem immortalem zu defatigiren, vnd an Bettelstab ja gantzlich vmb mein liquidirte Gelt zu bringen begern. Inmassen ihr Churfürstl. Drlcht Herrn Grossvatter das Originale solcher Geldverschreibung in fraudem creditorum durch Low Juden von derenbevelch vmb 40000 Daler Montag nach Petri vnd Pauli Anno 1564. an sich zu pacficiren vnderstanden ut n. 5.

Hierumben..... bitten..... mir das vor diesem allervnterthenigst gebettene mandatum sine clausula de solvendo wieder ihr Churfürstl. Drlcht. zu ertheilen. etc.

STEPHANUS HOSZUTOTHI.

XXIII

Generoso Domino Joanni Christophoro Fuggero, Smæ Cæs. Regiæque Mtis Implis Cancellariæ Latinæ Amamiensi etc.

Generose Dne et amice observandissime

POSTQUAM statum illum qui inter Illustrem et Magnificum Wolfgangum Vaivodam filium olim Illustrissimi ac Mgci Bogdani Vaivodae alias Constantini unicum et singularem

lunî Maiü câtră gratia vóstră impêrătéscă, dechiară că are să pună să cerceteze in archivele si registraturile serenității sale, si apoi are să răspundă cu de amêruntulŭ gratiei vóstre imperiali; de atunci însă până acumŭ au trecutŭ acumŭ cincî lunî in care putea prè-bine să cerceteze, si dacă află ceva, să trimită încoace; apoi eŭ rêmânŭ érasî răspinsŭ cu cererea mea. De unde lămuritŭ se vede că serenitatea sa electorale, nu numai pre maiestatea vóstră voesce a vè purtă numai cu vorba, ci si pre mine séraculŭ vrè intr'adinsŭ a mē aruncă in drumŭ, a mē osteni in procese fără fine, a mē aduce la sapă de lemnŭ, făcêndumē să perdiŭ o datorîă limpede; asiă precumŭ si bunulŭ serenității sale nu se indoise a cercă să tragă la sine prin măiestrie si in fraudă creditorilorŭ, cu pretiŭ de 40000 talerî, originalulŭ acestei obligatiunŭ, prin mijlocirea Evreului Low din Derenbewelch, lunî după serbătoria lui Petru si Paulŭ, anulŭ 1564. ¹⁾

Pentru aceea, rogŭ pre maiestatea vóstră, să vè indurati a-mi eliberă contra serenității sale principelui-electore, mandatulŭ sine clausula de solvendo ce cu supunere am fostŭ cerutŭ de mai nainte. ec.

STEFANU HOSZUTOTHI.

¹⁾ Vedî pag. 23.

XXIII

Generosului domnŭ Ioanŭ Cristoforŭ Fugger, secretariului cancelariei latine a maiestății sale imperiali si regie.

Generose domnule si respectabile amice.

DE óră ce domnulŭ Hoszutothi nu procede bine si conformŭ intielegerel ce au avutu, in virtutea scrisorei venerabilelui capitulŭ de Posoniŭ, cu strălucitulŭ si măritulŭ Volfgangŭ

haeredem Moldaviens: et Generosum item do. Stephanum Hosszutothy, ratione ducentenorum millium Aureorum Illustrissimo quondam bonae memoriae Ioachimo Marchioni Brand: Ppi Electori, partim in pecuniis paratis, partim vero in pecoribus numeratorum, mediantibus literis Venerabilis Capituli Poson. invicem factis tractatus et initus est, non satis bene per dictum do. Hosszutothy procedere videam. Haec DVGenerosae, utpote quae ipsius Serenissimi ppis Electoris Brand: fidelibus Consiliariis, bene nota est, sponte et fraterne communicare volui, fretus ea spe ut Sua Stas mei etiam: (qui causam hanc debiti, modo optimo et citra ullam partium difficultatem, imo potius in summam Suae Stis commoditatem cedentem, ad perpetuam et irrevocabilem eius decisionem et mortificationem primo quoque tempore determinaturus essem) haud obliviscetur. Ego enim ab annis compluribus conversatione et familiaritate dicti do. Waiwodae fruor, planeque animum exploratum eius habeo, nec est, ut mei causa, quicquam detrectet. sic et ego officio pari stimulatus rationibus eiusdem consulere volens, haec D. V. Generosae summo in secreto benevole et sincere significare volui. Posquam enim ipse do. Hosszutothy Fassioni invicem cum do. Waiwoda unico et legitimo debiti istius haerede superstitute in dicto Capitulo Pos. factae, minime steterit, imo potius omne contractum atque compromissum, per quod certa solutio eidem Waiwodae fieri debuisset, violaverit, aliasque conditiones, quas hic brevitatis causa recensendas relinquo, praetergressus fuerit, modus affulget optimus Suae Sti, si quidem eidem visum fuerit, cum eodem do. Waiwoda primo quoque tempore concludendi et plenarie negotium huius debiti mortificandi. Si itaque eadem Sua Stas Suam liberalitatis munificentiam erga me indignum exercere benignissime dignabitur, me huic negotio inter Suam Stem et praelibatum Waiwodam benevole interponam, et efficiam, ut numerata solum ipsi Waiwodae (cuius iure et nomine causam hactenus idem do. Hosszutothy prosecutus est) facili et rationabili summa, ab infestationibus et ulterioribus eiusdem do. Hosszutothy molestiis Sua Sertas confestim liberetur, neque eo nomine idem Hosszutothy Suam Caesaream Mtem... sic suam quoque Stem frequentibus supplicationibus et molestiis compellendi occasionem habeat. Quod si

voevodū, fiulū rēpāusatulū prē-luminatulū si mārītulū Bogdanū voevodū numitū si Costantinū, uniculū si singurulū erede alū Moldaviei, in obiectulū acelorū două sute miľ galbinī numeratī prē-luminatulū de fericitā aducere aminte principelū-electore si marchione de Brandenburg Ioachimū, parte in banī gata, si parte in vite; am vrutū frātiesce să vē comunicū acestea, ca unuia ce sunteti bine cunoscutū credinciosilorū consiliari ai serenitātii sale principelū-electore, incredintiātū cā serenitatea sa nicī pre mine nu mē va dā uitārī, care asiū putē să terminū si să stingū acēstā causā de datorīā intr'unū modū nerevocabile pentru totdeauna, in chipulū celū mai bunū, si fārā nicī o dificultate pentru părți, ba încă spre celū mai mare folosū alū serenitātii sale. Că-cī eū, de mai multī anī mē bucurū de cea mai strinsā familiaritate a disulū domnū voevodū, si cunoscutū tōte cugetele lui, nicī cā ar putē fi ceva ce să refuse pentru mine; de asemenea si eū dorindū a-i fi folositorū in causele ce are, am voitū să vē incunoscintiezū despre acēsta in secretū, cu bunā-vointiā si sinceritate. Că-cī, de orā ce domnulū Hosszutothy nu s'a tinutū de legătura făcutā innaintea disulū capitulū de Posoniū, cu domnulū voevodū, uniculū si legitimulū erede alū acestei datorī, ba încă a violatū invoēla, in puterea căreia trebuiā să rēspundiā voevodulū o anumitā sumā de banī, de asemenea a călcātū si alte conditiuni pre care, spre a nu lungi vorba, nu le mai memorezū; serenitatea sa are cea mai frumosā ocaziune de a se intielege, dacă va găsi cu cale, câtū mai curēndū, cu disulū voevodū, si a stinge cu desēvirsire cauza acestei datorī. Decl, dacă serenitatea sa va binevoi a-si arētā cu indurare liberalitatea sa cătrā mine nedemnulū, asiū fi gata a fi mijlocitorū in acēstā causā, intre serenitatea sa si numitulū voevodū, si asiū face ca, numărândū numai voevodulū insusī (in alū căruī nume a purtatū până acumū causa acelu domnū Hosszutothy) o sumā usiōrā si cuviinciosā, serenitatea sa să scape de indatā de supērările ce-i aduce acelu domnū Hosszutothy, si să nu mai aibā acesta ocaziune de a mai supērā cu neincetatele sale rugāminti si stāruintie, atātū pre maiestatea sa impērătēscā câtū si pre serenitatea sa. Dreptū-aceea, dacă dumnea-vōstrā, ca unulū ce vē bucuratī de familiari-

itaque hoc tractandi munus (postquam certorum et maximorum virorum ad latus Suae Stis existen: familiaritas Gen. D. Vae intercedit, in gratiam Suae Stis assumere velit, ego dictis et factis praesto sum et efficiam ut..... a nullo mortalium Sua Stas et posteri eiusdem universi amplius ad solutionem istius debiti molestentur..... (*pētīt hominem cum plenipotētia mitti, item ut omnia sub rosa et alto silentio observare velit*).

tatea celorū mai distinsī bărbatī ce se află pre lângă serenitatea sa, vetī binevoi a luă asupra-vē de a trată in acēstă causă, cū voiū fi gata cu vorba si cu fapta, si voiū face ca serenitatea sa si totī urmasiī sei să nu mai fiă supēratī nici odiniōră de cătră nici unū murtoriū pentru rēspunderea acestei datorī... (*In fine, se rōgă ca să se trimită unū omū cu plenipotēntiă, si ca tōte acestea să le păstreze in secretū si in cea mai adēncă tăcere*).

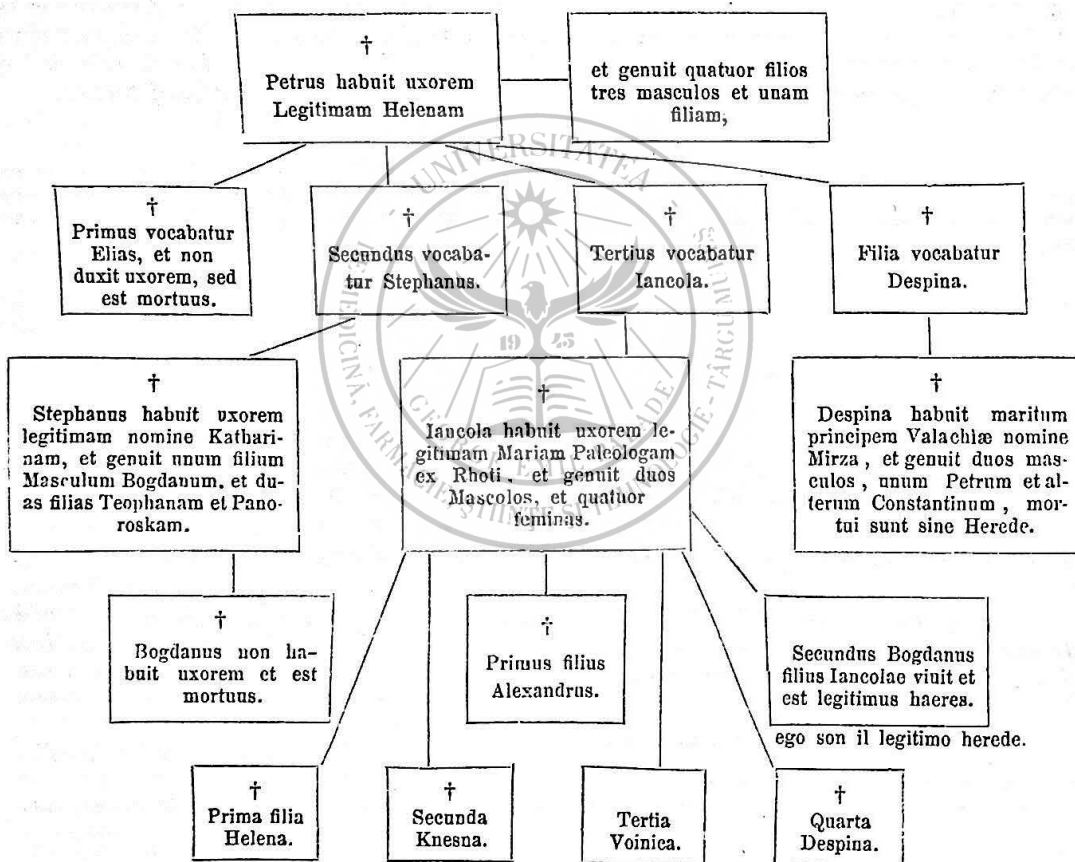
Astă scrisoriă nu pōrtă nici locū nici dată; subscrierea de abiă e legibile; dar din asemēnarea cu alte documente, pare a fi scrisă din Praga, cu inceputulū lūi martiū 1607, de Georgiū Szerdahelyi, *servitorulū maiestătīi sale impērătescī la camera ungarēscă din Posoniū. (der kay. May. diener bei der Hungarischen Cammer zu Pressburg)*.

ANDREIU Sartoriū scrie principelū-electore din Praga, Joui după *Exaudi* 1607, anun-ciânduī că voevodulū Bogdanū ar dori să mērgă la Berlinū, dacă acēsta ar fi cu plăcerea e-lectorelū, că Bogdanū este uniculū erede legitimū alū obligatiunei, si că Hozzutothi nu mai are nici unū dreptū asupra acestei obligatiuni. Trimite totū odată principelū, in alăturare, titlulū voevodulū, si genealogia lūi, care lea priimitū dela insusī voevodulū.

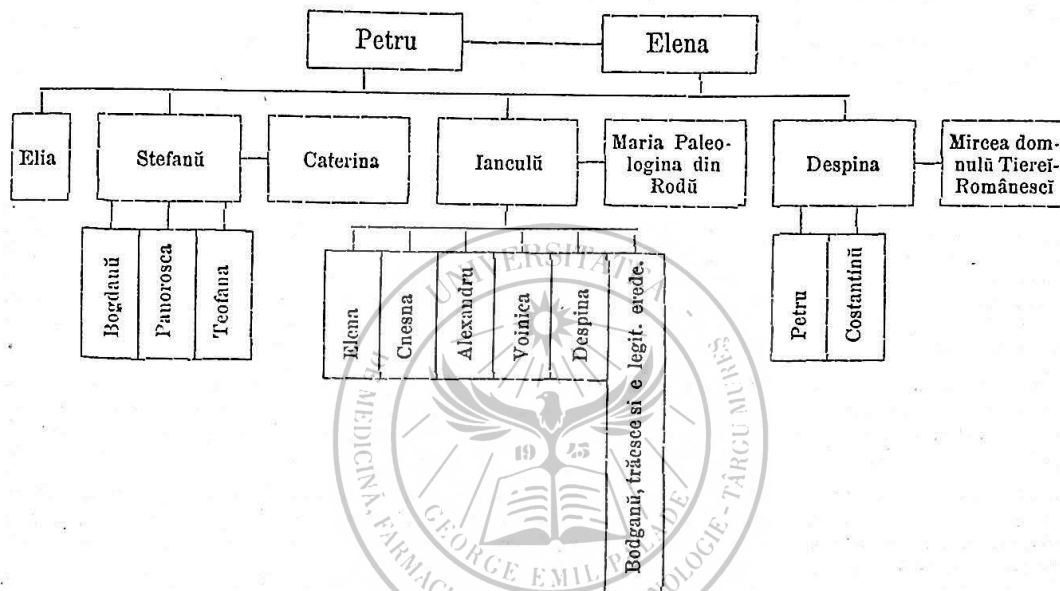
Titlulū este următorilū: *All' Illmo et Eccmo Principe Sgr. Il Sgr. Bogdan Vocuoda Despot Sgr. Collmo. (Prē-luminatulū si prē-măritulū principe si domnū, domnulū Bogdanū voevodū si despotū prē-onoratū)*.

Ēră Genealogia este următoria :

GENELOGIA ILLUSTRISSIMI
ET ECCELENTISSIMI
PRINCIPIS PETRI MOLDAVIAE

GENEALOGIA PRE-LUMINATULUI
SI PRE-INNALTIATULUI
PRINCIPE PETRU ALU MOLDAVIEI

Eu sunt legitimul crede.

La această pretioasă Genealogie să facem următoarele însemnări.

Volfgangü, după documentul VII (p. 25), și după scrisoarea Polonului, dela 1609, ce mai giosu urmăze, pretindea cumcă Petru a avutu trei feciori: celü mai mare, Stefanü, alü doilea, Iliasiü, și celü mai micü, Bogdanü, numitü și Constantinü; cumcă acestü Bogdanü-Constantinü, după uciderea frate-seü Stefanü vodă, și-a scăpatü viotia fugindü in Ungaria sub scutulü împératulü Ferdinandü; și cumcă elü, Volfgangü, este fiulü acestü Bogdanü-Constantinü.

Érä Bogdanü voevodü, in Genealogia de mai susü, dıce cumcă Petru vodă a avutu trei feciori și o fată din dömnä Elena: si anume, celü de äntäiü, Iliasiü, alü doilea, Stefanü, alü treilea, Ianculü, érä fata se chiämä Despina, märitatä după Mircea dömnulü Tierel-Romänesca; și cumcă elü, Bogdanü, este fiulü lui Ianculü vodă.

Aceste döue äretări nu se potrivescü, äntäiü, pentrucă, după Volfgangü, Stefanü ar fi fostü mai mare decâtü Iliasiü, și alü doilea, Volfgangü nu memorezá nici pre Ianculü nici pre Despina; érä, de altä parte, Bogdanü vodă nu cunosce pre Bogdanü-Constantinü.

Petru Raresiü a avutu döue mueri: cea de äntäiü, Maria, muri la anulü 1529 (*Archiva Romänesca*, edit. 2, tom. 2, pag. 308); a döua, Elena, pre care o însemnézá și Genealogia nösträ.

Pre la 1861, afländumé in Iasi ca Jurisconsultü alü Statulü, mi s'a întéplatü să am in mäni unü chrisovü originalü dela Petru voevodü, din anulü 7036 (1528) mart. 22, scrisü pre pergamenü in limba slavönä. Originalulü, dacă nu më insielü, érä alü dömnulü I. Negurä. Atunci îndatä 'mi făcusem o copiä in traducere romänä, care se aflä in volumele meü Ms. intitulatü: *Miscellanea, praecipue ex temporibus Michaelis, scripta a. 1861*, pag. 86. Prin acestü chrisovü, Petru vodă dä si intäresce lui Bogdanü medelnicerilü döue sate pre apa Polovetiü, anume Päscaii și Neglupescii «ce leäu fostü cumpératü» (dice chrisovulü) «pärintele dönnieü mele, Stefanü voevodü, dela aceiasü Gligä și fratii lui, Lazarü și Petre, fii lui Toma Mitutelü; și asemenea leam datü si am intäritü dania ce äü avutü dela nepotulü nostru de frate Stefanü voevodü, alü treilea satü, totü pre apa Polovetiü, anume Piceniü si cu «mänästire, care satü si mänästire leäu fostü cumpératü tatälü dönnieü mele, Stefanü voevodü, dela aceiasü Gligä Petre și Lazarü. Credintia dönnieü mele Petru W. si a prä ihubitulü mieü fiü Bogdanü, și credintia boiarilorü nöstri, Hreanü vornicü, și Negrilä, și Grincovici, și Tälaba, și Scripeä, apoi credintia lui Vladü și Mihulü, «pärcälabiü dela Hotinü, și Cärjä cu Huru, pärcälabiü dela Nämtiü, și Groze cu Danciu, pärcälabiü dela Romanü, și Barbovski portariulü Sucevei, și Dragsianü spätarü, și Dumsia vistiernicü, și Liciu postelnicü, și Nofela pä-

charnicū, si Zberea stolnicu, si Iuonū comisū, si credintia tuturorū boiarilorū nostri moldoveni marī si micī. — Toderū logofetulū e poroncītū de a serie si a aninā pecetea noastră. Scris'ău Grigorie Bogza in Vasluiū. a. 7036, martie 22. — Sigilū pendinte mare, pre mătăsă rosīă, cu inscriptiunea: ΠΕΜΑΤΞ ΙΩ ΠΕΤΡΑ ΒΟΙΒΟΔΞ ΓΟ-
 ΠΝΟΔΑΡ ΞΕΜΑΙ ΜΟΛΔΑΒΣΚΟΙ † bourū cu cruce intre corne, si semilună. Pre noi documentulū de faciă, la acestū locū, numai intru afăta ne interesēză, că diutr'ensulū resultă cumcă Petru Raresiū, din căsătoria cu Maria, mōrtă, precumū vēdiurāmū, la 1529, a avutū unū fiū, anume Bogdanū. In dīlele acestea, vēdiurāmū si la D. Hăjdău unū chrisovū dela Petru W., 1530 (7038) mart. 3, copiatū din archivulū statulū, in care de asemi-
 nea se dice: *credintia fiului meū Bogdanū voevodū.*

In tōte documentele posterioare, cāte cunoscēmū dela Petru Raresiū, se memorēză numai fiit lūi din Elena: Iliasiū, Stefanū si Costantinū; eră Bogdanū alū Mariei nu se mai memorēză.

Cronica încă nu memorēză pre Bogdanū, nici pre Despina, ci numai pre Iliasiū, Stefanū, Constantinū, si pre Ruxanda.

Stefanū vodă, fiulū lūi Petru Raresiū, intr'unū documentū dela 1552 (7060) aprilē 29, (in archivulū statulū), dice: *credintia fratelū meū Costantinū, si a fiului meū Petru.*

Despre Costantinū, fiulū lūi Petru Raresiū, etă ce ne spune episcopulū Veranciū, solulū împēratulū Ferdinandū la Constantinopoli, intr'o epistolă cātră împēratulū, scrisă din Constantinopoli, 30 martiū 1554, (in *Monumenta Hungariae Historica, māsodik osztály, Irok*, vol. IV, pag. 226): cumcă acestū Constantinū, in etate de 13 ani, cādīuse in mânăle Turcului, prin perfidia si rēutatea Romānilorū cariū aū deprinderea de a perde pe principii sei, si murindū la acestū anū, inveninatū, precumū se diceă, prin mijlocireā voevodulū de atuncī (Alexandru Lăpusneanu), pre cāndū 'lū petreceă la mormētū o mare multime de Greci, etă cā alergă ōmenii pasiei, smulgū pre mortū din mânăle crestinilorū, 'lū ducū indērētū a casă, strigāndū cā turcesce se cuvine a fi inmormētātū, de oră ce, fiindū elū in victiă, jurise cā aveă de gāndū să se faciă Turcū, indatā ce ar fi ajunsū la anū maturitătii cāndū putē să-si alegă religiunea: cā ei potū să probeze acēsta prin martiri; deei, încă in acea di tăiāndū impregiurū cadaverulū copilulū, si faciendū rugătioni turcesei in besereca lorū, 'lū ingropāră cu Turcii afară de zidurile cetătii, petrecutū cū pompă de vro-patru miū Turci, alungāndū pe Greci; multū se simfiră batjocoritī Crestinii si asupritī in inima lorū, dar fāră să cuteze a grāi unū cuvētū. [At subjiciemus adhuc de Petri Moldavorum quondam vajvodae filio, nomine Constantino, qui annos natus XIII sero abatur apud Turcam insanie, si bene conjicimus, Valachorum, qui principibus suis manus inferre usitatum habent. Nuper repentina morte sublatus, moderni, ut ajunt, vajvodae per venenum procurata, cum Christiano ritu ultima sacramenta sumpsisset, et efferreret infinita Graecorum turba ad sepulturam comitatus, accurrere passae satellites, ereptoque Christianis mortuo, in domum retulere, inelamantes, turcico eum more humari oportere, quia dum viveret, Turcum se facturum promississet, ubi primum ad aetatem pervenisset, quae posset de religione statuere, nec deesse rei testimonia. Eo itaque die circumciso pueri cadavere, populariterque habitis pro eo in templo orationibus, postero extra muros IIII circiter millium Turcarum pompa, Graecis sumptibus, elatus est, et cum Turcis tumultatus, patholoth sepulturae apposito; multo ludibrio res a nostris habita nationibus sed intra sinum.]

Ce se tine de Ianculū vodă numitū Sasulū, tatălū lūi Stefanū Bogdanū voevodū, nu eră Sasū, precumū dicū cronicele nostre, ci fiū alū lūi Petru Raresiū, făcutū, afară din căsătoria, cu o Sască din Brasiovū, precumū ne incredintieză Sasī contimporanī din Brasiovū, demnī de tōtă credintia, in *Chronicon Fuchsio-Lupino-Oltardinum, Coronae, 1847. Pars I, pag. 71.* După acestū croniciū, Ianculū creșcū in Brasiovū, si invētiă dela pretinsulū seū tată, curelariulū Weiss Iörg, si arta curelăriei. Er după ce se faciū mai mare, observāndū ōre-care semne pe trupulū seū, numă-sa Caterina 'i spuse cā elū este fiū de Domnū; atuncī Ianculū, incredintiatū despre acēsta, renun-ciă ereditătii părintesei, plēcă la Constantinopoli, si arata semnele, convinge pre veziri, si prin stăruintia acestora cāstigiă domnia Moldovei. [Iankola a prima aetate educatus in urbe Coronensi, a patre, ut putabatur, Veis Iörg, Corrigiario, alii Mysen Thyssen Hannes fuisse volunt, cujus etiam artificium addidicerat. Is cum ad adultam aetatem pervenisset, vestigia quaedam in corpore deprae hendens, a matre Catharina nomine, edocetur, cujusdam Vajvodae se esse filium, quare etiam ab haereditate paterna se excludi passus est: Matre semper ipsum de semel dictis confirmante. Concepta tandem hac opinione persuasus plane et Constantinopolim profectus, signa ostentat, quibus se purpuratis nonnullis insinuat, illorumque studiis tandem ad principatum Moldaviae evectus est.] Se dice cā arū fi esistāndū chrisove dela Ianculū vodă, in care se numesce pre sine fiū alū lūi Petru vodă; noi n'amū vēdiutū încă asemīni chrisove. In *Archiva Romāneseă*, tom. I, pag. 90, se află unū chrisovū dela Ioanū Ianculū W. scrisū in anulū 7090 (1582), decemvr. 20, in care stă: *si credintia prē-tubitorū Domniei nostre fiū, Alexandru si Bogdanū Voevodī.* Prin urmare, nu mai incape indoelă cā Stefanū Bogdanū eră fiulū lūi Ianculū vodă, si cā frate-seū se chiamă Alexandru, asiă precumū 'lū numesce si Genealogia făcută de dēnsulū si pre-sintatā curtii din Berlinū.

In fine, in cātū pentru Despina, muierea lūi Mircea vodă, acēsta este faimōsa Kiajna, de ōră ce Despina si Kiajna sunt sinonime in limba slavōnă; si Genealogia noastră ne descopere unū factū necunoscutū pānă acumū, cā ea eră fiica lūi Petru vodă, căruia 'i si semēnă prē-multū. (veđi frumosulū romantiiu istoriciū, intitulatū *Dōmna Kiajna*, de D. Odobescū.)

Din tōte aceste documente, resultă:

Că Petru vodă Raresiū, fiulū, născutū afară din căsătoria, alū lūi Stefanū celū Mare, a avutū două mueri: Maria, mōrtă la 1529, si Elena;

Că din Maria, a avutū pre Bogdanū despre care nu scimū nimicū;

Că din Elena, a avutū pre Iliasiū si Stefanū despre cariū scimū cā aū domnitū; pre Constantinū despre care Veranciū ne spune cā a muritū la Constantinopoli in etate de 13 ani, si fū inmormētātū turcesce; pre Ruxanda, bine cunoscută eronicarilorū; pre Despina seū Kiajna, muierea lūi Mircea vodă, cunoscută, ca fiică a

lui Petru din Elena, din Genealogia lui Bogdanu voevodu; era afara din casatoria, pre Ianculu voda, numitu Sasulu, nascutu dintr'o Sască dela Brasiovu;

Că Bogdanu voevodu, cunoscutu in istoria noastră (*Tesauru*, I, 68), era fiulu lui Ianculu voda.

Aceste rezultate istorice sunt positive.

Dar care era acelu Bogdanu numitu si Constantinu, fiu alu lui Petru Raresiu, si tata alu lui Vofgangü, după cumü arata acesta? Era elu Bogdanu fiulu lui Petru din Maria? Insa Vofgangü dice că tata-seu, Bogdanu-Constantinu, era fiulu mai micu alu lui Petru, in timpü ce Bogdanu alu Mariei trebuia a fi fostu mai mare de catü fili cei nascuti din Elona; afara de acesta, Vofgangü dice că tata-seu Bogdanu-Constantinu, fratele lui Stefanu voda, ingrozitu de mortea acestuia, si-a scapatü vietia in Ungaria: insa, Stefanu voda, precumu se vede din chrisovulu seu, citatu mai susu, dela 29 aprile 1552, avea pre langă sine pre frate-seu Constantinü, care negresitu era acelu Constantinü, fiu mai micu alu lui Petru, despre care ne spune Veranciu că muri la Constantinopoli in etate de 13 ani. Deci dară, ori că acestü Constantinü a scapatü in Ungaria după uciderea lui Stefanu voda, si Veranciu fü pöte mistificatu cândü scriso că Constantinü ar fi fostu acela care murindu in etate de 13 ani fü ingropatu turcesce; ori că Vofgangü nu spune adevëru, pretindëndü a fi fiulu lui Constantinü. Insemnämü aci că n'ar fi unü lucru de totü cu neputintia cu Veranciu sä fiä fostu amägitu intr'unü modü öre-care, mai cu semă daca ne aducemü aminte de mäestria prin care scäpă de morte in Constantinopoli insusi Stefanu-Bogdanu, autorulu Genealogiei nöstre. (Vedi *Walther*, in *Tesauru*, I, 21.) Destulu că asupra acestui punctü, documentele câte avemü pänă acumü nu ne lämurescü de ajunsü.

UNIVERSITATEA
XXV

JACOBUS Dei Gratia Magnae Britanniae Franciae et Hiberniae Rex fidei defensor etc. Illustrissimo atque Excellentissimo Principi ac Domino Joachimo Frederico Sac. Rom. Imperii Archicamerario et Electori Marchioni Brandenburgensi, Duci Borussiae etc. Consanguineo affini et amico nostro charissimo, salutem. Stephanum Bogdanum Principem Moldaviae, eiusque infelicissimam conditionem Celsitudini Vae arbitramur iam diu innotuisse. Is cum apud nos esset, declaravit nobis (inter caetera quae sperabat adversae atque afflictiae suae fortunae adiumenta et solatia) avum Cel: Vae Joachimum felicis et illustris memoriae, ab illius avo Petro, Moldaviae Principe ducenta millia aureorum Hungaricorum mutuo accepisse; eamque pecuniam hactenus non solutam, iure haereditario ad se pertinere. Quae res, tamen si nequitiam ad nos spectat; ob eamque causam minus fortasse consentaneum videbitur ut alieno negotio (istius praesertim generis) nosmet quoquomodo interponamus; nec dubium est quin Cel: Vae exploratum sit, quid aequitati, justitiae, atque honori hac in re conveniat; tamen animum nostrum haud improbandum putamus, si illius rogatu, et humanitatis ac pietatis causa plusculum in nos suscipimus, quam alioqui sponte nostra faceremus; fortunamque il-

XXV

IACOBU, din gratia lui Dumnedieü, rege alu Marei-Britanie, alu Franciei si alu Iberniei, apëratorulu credintiei ec. Prè-luminatulu si præ-märitulu principe si domnü, Ioachimü Fredericu, archicamerariulu Sacrulu Imperiu Romanü, si marchionelu-electore de Brandenburg, ducelu Borusiei ec. consängenulu cumnatulu si amiculü nostru præ-iubitü, salute. Credemü că innältimea vöstră atü aflatü dejä de Stefanu Bogdanu principele Moldaviei, si cunosceü starea cea nenorocitä in care se aflä. Fiindü elu la noi, ne spuse, intre altele ce sperä că iarü putë veni in ajutoriulu si mängäierea sörtiei sale cei nenorocite, cumü bunulu innältimei vöstre, Ioachimü, de fericitä si strălucitä aducere aminte, a fostü luatü cu imprumutare dela bunulu seu, Petru, principele Moldaviei, o sumä de douë sute mi galbini unguresci, si cumcă acesti bani ce äü rëmasü nerëspunsi pän' acumü, se cuvinü acumü lui cu dreptü de ereditate. Care lucru, de-si pre noi nu ne privesce intru nimicü, si se va pärë pöte cam puçinü cuviinciosü a ne amestecä in ver-ce chipü intr'o afacere străinä, mai alesü de o asemine naturä, nici că pöte fi indoelä cumcă innältimea vöstră cunosceü præ-bine datorü cuviintiei, dreptätii si a onörei in asemine causä; cu töte acestea, credemü că cugetulu nostru nu se va luä in nume de reü, dacä, indemnati de rugäciunea acestui voevodu, indräsnimü cevasi mai multü de catü amü fi

lius labefactatam ac prope eversam, illa pecunia sublevandam Cel: Vae commendamus. Nam cum omnes homines lege naturae et communi societatis vinculo tenentur, vt (quantum in ipsis est) alii aliis, in calamitate aliqua opem ferant tum illud principum inter ipsos est officium, ne dignitatem illam qua caeteris hominibus antecellunt, adversis fortunae ictibus et calamitatibus prosterni et deformari sinant. Quae nos ratio commovit (praeter virtutes nonnullas quas in illo perspeximus) vt ad eam quam diximus, gratiam a Cel: Va impetrandam, hisce literis illi suffragemur; et siquid porro nosmet ipsi fecimus quod nostram erga illum benevolentiam testetur, id rectius ab ipso quam a nobis commemorabitur. Quid quid autem Cel: Va rogatu nostro illi concesserit, illud non modo ipse animo gratissimo agnoscat (qui solutionem illam pecuniae, non aliter quam vestrae conscientiae iudicio aequissimo censi cupit) sed nos etiam pro non vulgari vestrae erga nos optima voluntatis argumento accipiemus. Dat' e Regia nostra Hamptoniae die xv mensis octobris Anno Domini 1607.

Cel. V. consanguineus et amicus
JACOBUS Rex.

XXVI

Nor Stephano Bogdan per Dio gratia legitimo Principe et herede di Moldavia. havendo venuto in avla del Excellentissimo Principe Elettore di Brandenburg, essendo nostri aui felici memoria amici intrinseci habbiamo anco noi di confermar la detta amicitia et per cognoscer la presenza di Sua Eccellenza et essendo stato fatto un scritto per la felice memoria principe Joachimo auo di Sua Alteza con nostro auo principe Petro, si che il scritto l'andato di mano in mano cadendo nelle manu di persone inconveniente, havaremo comparso

făcutū almintrea numaī de noi insine, rugându pre innăltimea vóstră, ca să veniti cu acea sumă in ajutoriulū stării sale cel slăbite si mai de totū ruinate, că-cī dacā toti ōmenii sunt indatorati prin legea naturei si prin lēgătura comune a societății, de a se ajutoră după putintiă unii pre alții la casū de nenorocire, cu câtū mai vertosū principii aū acéstă datorintiă, ca să nu lase a se călcă in piciorē si a se pângări prin lovirile cele crude ale norocului si prin alte calamități, acea demnitate prin care sunt mai pre susū de ceialaltī ōmenī. Pre lângă ōre-care virtuti ce amū observatū intr'ensulū, aceste consideratiuni neaū indemnati să facemū acéstă scrisoriă, spre a căstiga dela innăltimea vóstră gratia de care vorbirămū. Si dacā vomū fi făcutū si noi insine ceva pentru dēnsulū, dreptū probă de bună-vointia noastră cătră elū, acéstă mai bine o va sci spune dēnsulū decâtū noi. Eră innăltimea vóstră ver-ce ū veti acordā la rugămintea noastră, nu numaī dēnsulū are să priimescă cu inima cea mai recunosctóriă (că-cī elū răspunderea acelorū banī nu-i cere altmintrea decâtū numaī după judecata cea drēptă a consciintei vóstre), dar si noi vomū privi acéstă ca cea mai frumosă probă a bine-vointiei vóstre cătră noi. Datā in resiedintia noastră regescă Hamptonia, la 15 Octovre, anulū domnului 1607.

Cousăngenulū si amiculū innăltimei vóstre
IACOBUS, Rege.

XXVI

Nor Stefanū Bogdanū, din gratia lui Dumnedieū, principe legitimū si erede alū Moldaviei. Fiindū venitū la curtea pre-innălțiatului principelui-electore de Brandenburg, pentruca, la esemplulū bunilorū nostri de fericită memoriă, cari eră amici intimi, să intărimū si noi acea amicitia, si pentruca să cunoșcemū in persōnă pre innăltimea sa; fiindū decī că principele Ioachimū, de fericită memoriă, bunulū innăltimei sale, a fostū scrisurū o obligatiune, cătră bunulū nostru principele Petru, care obligatiune trecēndū din mână in mână a cădiutū in

per dar sodisfattione al Sua Alteza per sua gloria et honore, che non si parla piu di questo debito et io come legittimo herede del principe Petro di Moldavia darò un scritto, a Sua Alteza sottoscritto et sigillato, che nissuno possa dimandare il supradetto debito perche oggidi non c'è legittimo herede del Principe Petro di Moldavia, si non in quanto poi al resto di questi chi dicono di esser heredi come Wolfgango et altri sono et si può provar con testimoni dei Patriarchi et dei Rè che non sono veraci. si sua Alteza ha qualche corrispon- denza in Venetia io prometto come principe christiano et come ubidente alla sacra corona della Gran Brittagna, di mandar al Sua Altezza il primo scritto del Joachimo principe Elettore, si non fusse il tempo breve della mia partenza io l'haverei consignato nella man propria di Sua Alteza (*Excellenza*) per tanto rimetto tutto alla humanità et conscienza di Sua Altezza, il che mentre che sarà huomo, sarà memoria di questi beneficii che spero di rece- jare (*ricever*) dell' Alteza Vostra et mentre che sarò vivo sarò amico fidele et obediente alla Sua Alteza si come ancora al Serenissimo Rè della Gran Bertagna. Data in Berlin 12 Decem. anno 1607.

mânile unorù persóne necuviincióse, amù venitù aici ca să facemù lucru multiãmitoriù innãl- tîmei sale pentru gloria si onórea sa, ca să nu fiã mai multù vorbã despre acéstã datoriã; si eù ca erede legitimù alù principelui Petru din Moldavia, voiù dà innãltimei sale o carte, subscrisã si sigilatã, pentruca nimene să nu mai pôta pretinde datoriã mai susù atinsã, cã- ci astãdi nu se mai aflã altù erede legitimù alù principelui Petru din Moldavia; érá in ceea ce privesce pre acestia carii pretindù a fi eredi, precumù sunt Volfgangù si altiù, se pôte probã cu mãrturibile patriarilorù si ale impèratilorù, cã nu sunt adevèratì eredi. Dacă innãltimea sa are vreo corespondintiã in Venetia, eù promitù ca principe crestinù, si supusù ascultã- toriù sãntei coróne a Marei-Britanie, cã voiù trimite innãltimei sale cartea principelui-ele- ctore Ioachimù cea de ãntãiu, si dacã nu erã pre-scurtù timpul plecãrei mele, eram să o a- ducù si să o daù eù insumi in mânile proprie ale innãltimei sale. Intr'aceea lasù totulã la buna-vointiã si consciintia innãltimei sale. Si intru câtù timpù va esistã vreunù muritoriù pre pãmèntù, nu se va dà uitãrii acéstã binefacere, si câtù voiù fi eù in viètiã, voiù fi amicù fidelù si ascultãtoriù innãltimei sale, precumù si pre-luminatulã rege alù Marei-Britanie. Datã in Berlinù, 12 Decemvre 1607.

Vedí despre acestù Bogdanù, precumù si despre Volfgangù, *Tesauru*, I, 68—72.

XXVII

Totu in aceste díle, adecã la 13 Decemvre 1607, pre cândù Bogdanù se aflã in Ber- linù, Volfgangù voevodù, *haeres Moldaviensis*, trimite principelui-electore, din Viena, o e- pistolã fórte lungã, de trei cóle, scrisã in limba germanã. In acéstã scrisóriã, Volfgangù, du- pã ce spune cumù Petru vodã a fostù imprumutatù pre electorele Ioachimù cu 200 mi gal- binì, apoi aratã cã astãdi, afarã de dènsulù, nu se mai aflã nici unù altù erede legitimù, de nume si familiã de voevodù; cã tatã-seu a fostù fiiiulã adevèratù alù lui Petru, érá dènsulù, ne- potulù, se aflã incã in viètiã; cã elù, pentru acéstã sumã considerabile, incã la anulù 1595, se presintase, ca erede, la curtea din Berlinù¹⁾, si atunci s'a multiãmitù a fi expeditù cu vor- be frumóse, si ca să fiã cu acceptare, fiindù-cã pre acelù timpù nu se aflã in asiã mare ne- voiã ca acumù, si astfelii s'a despãrtitù prietenesce de gratia sa principele-electore. Dar de atunci incóce a suferitù multe calamitãti, si mari nevoi, si in trei rãnduri a cãdiutù in cap- tivitate cu periculù vietief, a cãdiutù si la bóle grele, din care cause ia fostù cu neputin-

¹⁾ *Tesauru*, III, 34.

tiă ca să mai stăruiească la casa de Brandenburg, pentru mai susă dîsa sumă de bani; si ast-feliū in timpul acesta, fiindū fostū nevoitū a se răscumpərə si din captivitatea cea grea, si-a pier-dutū, si in parte i s'a prădatū, tótă starea si averea, asiă încătū acumū a ajunsū la lipsa si sērăciă cea mai de pre urmă.²⁾ Din tóte aceste cause s'a vēdiutū constrinsū a vinde obliga-tiunea, lui Hoszutothi, la 1605; Hoszutothi insă nici pân' astădī n'a indeplinitū conditionile contractului ce incheiase cu dēnsulū; ér obligatiunea o a vēndutū, fără scirea sa, unū anume Szebenick. Si fiindū-că a intielesū cumcă electorele ar fi oferitū acestūi Szebenick o sumă considerabile de bani, cu tóte că drepturile obligatiunei aū trecutū tóte la sine, de óră-ce Hoszu-tothi nu s'a tînutū de contractū; pentru aceea rógă pre electorele ca să nu plătescă cumva nimēruī nimicū in socotēla obligatiunei, fără a-lū insciintiă mai innainte; in casulū contrariū, elū protestă. In fine, rógă pre electorele ca să trāmită pre cineva la Viena, ca să iea o-dată finitū acéstă causă in folosulū casei de Brandenburg; la intēmplare cāndū dēnsulū ar lipsi, are in Viena pre Georgiū Köppen cu deplină putere de a trată.

XXVIII

Din scrisória unūi Polonū, cătră Hubner, dată din Petricovia, 23 Fevr. 1609.

PETRUS Voevoda tres filios, Stephanum, Eliam et Bogdanum reliquit. Stephanus major natu instinctu Solimanī Imperatoris a proprio cubiculario necatus, alterum filium Eliam Constantino-polim aerumnose abduxit vitaeque priuavit. Tertius filius Bogdanus minor natu sub patrociniū Christianissimi Imperatoris confugiendo infelicissimū periculum vitae evitavit de hoc instru-mento in tanta praeda et tumultu bellico nequidem cogitando ad quem sit ereptum. Ille Bog-danus fortuna iuribus recuperatis Gomorine (? *de abia se pōte descifra*) praefecturam laudabi-liter acquisivit. Postea cum Euphrosina connubium celebravit ex quo Wolfgangus filius.

XXVIII

PETRU vodă a lăsatū trei feciori, Stefanū, Iliă si Bogdanū. Stefanū celū mai mare din-tr'ēnsiī, fū omoritū de cătră cubiculariulū seū propriū, indemnatū de impēratulū Solimanū; pre alū doilea, Iliă, 'lū aduse Solimanū la Constantinopoli, si-lū ucise; alū treilea si celū mai micū, Bogdanū, si-a scăpatū viētia, fugindū sub scutulū impēratulū creștinescū, fără să mai cugete măcar, cine i-a răpitū acestū in scrisū (*e vorba de obligatiune*) in mijloculū pră-dilorū si alū resbelulū. Acestū Bogdanū recăstigāndusī averea si drepturile, a dobānditū cu laudă prefectura Gomorinei (?). După aceea luā de nevastă pre Eufrosina care i-a născutū pre fiu-seū Volfgangū.

XXIX

DELA 1599 incóce, n'am mai găsitū in archivū documinte de óre-care importantiă, rela-tive la obligatiunile lui Petru Raresiū, până la anulū 1687. Érá la acestū anū am estrasū vro 14 documinte alū cărorū cuprinsū este urmātorilū.

La 25 iuniū 1687, unū anume Wildvogel, consiliariū consistorialē, scrie cătră unū con-siliariū secretū din Halle, că, fiindū in Sasonia, a vēdiutū din intēmplare la óre-cineva ade-vēratulū originalū alū unei obligatiuni date de unū principe-electore, si că originalulū acesta s'ar putē căpētă fără multă ostenélă.

²⁾... Von derselben zeith anhero aber Ich durch viel erlittene Trübsal, angst grosse noth, auch zum drit-tenmal ausgestandener gefehrlichen in leibs undt lebensgefahrl gefe:gknussen, vnd grossen kranckheiten halber, ich derentwegen bey mehr hoch ernenten Haus Brandenburg, mich ferner umb mehr ermelte Summa Geldes nicht mehr hab anmelden können, vnd also vnter der zeith vmb all mein hab undt gueter kommen, verlohren, vnd gar beraubt worden bin, also dass ich anitzo in der alleräussersten grüsten noth steck, auch dass ich mich aus der schweren gefengknuss losen müssen, ganz und gar erarmet, vndt also in das äusserste Verderben gerathen vndt kommen bin...

Află de acésta principele-electore Fridericū Vilelmū, si la 12 iuliū, trimite lui Wildvogel o poroncă aspră si amerintiătóriă, ca, numai de câtū să dea pre faciă numele acelui ce posede obligatiunea. Wildvogel răspunde principelui-electore, din Halle 20 iuliū, asigurându-l pre consciintia sa, că elū nu cunósce persóna ce posede obligatiunea; că elū numai atâtū a pututū să afle dela cumnatu-seū care i-a arētatū originalulū obligatiunei, cumcă acea persónă, prin mijlocirea sa, a cumnatulū, ar fi gata a depune obligatiunea in mânilē principelui, pre lângă o gratiă óre-care pentru amēndoi, din partea principelui; că in fine, elū are să plece la Dresda, spre a află de numele acelei persóne.

La 24 iuliū 1687, Fridericū Vilelmū scrie cătră Wildvogel, că ascéptă să i se trimitiă câtū mai curēndū originalulū obligatiunei, că atunci, nu numai de spesele călătoriei are să-lū despăgubescă, ci are să fiă si cu recunoscintiă indurată cătră persóna prin a cărei mijlocire va căpētă obligatiunea. Éră in casū că s'ar face vreo dificultate intru acésta, atunci elū, principele-electore, va sci intrebuintiă astfeliū de mijlóce, încătū si fără de nici o recunoscintiă (recognitiune) să fiă constrinsū a-i dă dísa obligatiune.

Wildvogel, Halle 30 iuliū 1687, cere bani de drumū dela principele, si-ī anunčiă că, cu ajutoriulū cumnatu-seū Dr. Aleman, obligatiunea moldovenescă se va putē avē érāsī, fără greutate; ī spune totū odată că, dacă acea persónă ar află că serenitatea sa principele umblă cu atăta stăruintiă după obligatiune, s'ar putē să-ī ridice pretulū mai susū; că cumnatu-seū intr'adinsū nu i-a arētatū a fi lucrulū de o importantiă atâtū de mare.

La 9 avgustū 1687, Egidii Aleman scrie din Dresda cătră Wildvogel, că elū e opritū prin jurāmētū de a putē dă pre faciă numele posesorului obligatiunei, până in momentulū ce elū singurū va depune cu supunere acea obligatiune in mânilē serenitătii sale; dar că 'si va dă tótă silintia ca să pótă dă obligatiunea in mânilē principelui; până atunci crede că principele nu va mai amerintiă pre cumnatulū pentru acésta, si speră o *gratiă proportionalē* dela principele pentru ostenēla si mijlocirea sa.

La 10 avgustū 1687, Wildvogel scrie din Lipsia, principelui-electore: că cu multe persvasiuni a induplecatū pre cumnatu-seū Dr. Aleman in Dresda, ca preste vro 12 díle să vină impreună cu dēnsulū la Berlinū, si să aducă cu sine si obligatiunea moldovenescă.

La 12 avgustū 1687, Wildvogel scrie din Dresda cătră principele, că s'a întēlnitū cu cumnatu-seū, si că acesta are să vēdiă numai de câtū pre posesorulū obligatiunei, apoi a-daogă: «mie mi se pare, ca si cumū posesorulū ar fi, o persónă ai cărei străbunī, inainte de acésta cu multū timpū, s'aū retrasū din Ungaria in părțile acestea, din cauza persecutiunilorū religiunarie, si pōte că vreunulū din ei a fostū consiliariū alū voevodului, si autorizatū a solicită răspunderea acestorū bani.»

La 15 avgustū 1687, principele Fridericū Vilelmū scrie cătră Ioan Mayr, că din scrisorile ce a priimitū dela Cristianū Wildvogel, si dela cumnatulū lui, Egidii Aleman, in cauza obligatiunei moldovenesci, resultă că, acea obligatiune moldovenescă nu se mai află in mânilē creditorului, că prin urmare este a se consideră ca nulă si părăsită; afară de aceea că obligatiunea e făcută pre o anumită conditiune care nici odată nu s'a executatū, si care in sine insasi nu suferē executiune; asia-dar ī poroncesce ca mai susū mentionatele scrisorī să le inregistreze si să le păstreze bine in archivū.¹⁾

La 30 Sept. 1687, Fridericū Vilelmū scrie electorelui de Sasonia: «Amū aflatū cumcă vasalulū serenitătii vóstre, Adamū Fridericū de Dolaw, ar fi avēndū in mână originalulū unei obligatiuni de 300 mī galbinī, date de Ioachimū..... cătră unū voevodū de Moldavia. Decī, cu tóte că o asemine obligatiune pre noi nu ne pōte legă, de óră ce conditiunile ce se cuprindū intr'ēnsa, nici odată nu s'aū adusū la indeplinire decătră voevodulū moldovianū, timpulū pre-scriptiunei încă a trecutū si de cincī orī; si apoi chiarū si daca acésta datorfiă ar fi limpede, nu noi, ci intregū imperiulū romanū, si mai cu sēmă maiestatea sa impērătescă, ar trebui să răspundiă acéstă datorfiă, de óră ce in acélū timpū mai susū disulū principe ele-

1) Pre scrisória lui Wildvogel din 10 avgustū, încă stă următória resolutiune: «Die moldauische Obligation pro derelicta et inidonea aestimanda cum penes alium quam creditorem absque cessione sit, uti et ad certam conditionem concepta.

•ctore Ioachimū erā căpitanū supremū alū armatei imperiali contra Turcilorū: pre lângă
•tote acestea, noi am oferitū lui Dolaw prin Wildvogel, o catenă de aurū cu o medaliă,
•Dar fiindū-că ni s'a făcutū cunoscutū cumcă Dolaw nu vrē să dea obligatiunea în ori-
•ginalū, cu tōte că o posedē fără de titlu si fără vreo *causa debendi*: vē rugămū să-lū inda-
•toratī ca să dea afarā acea obligatiune.')

La 15 nouevre 1687, Wildvogel incunoscintieză din Dresda, pe principele, că Dolaw
a sositū erī in Dresda, si că e gata a dā obligatiunea, pentru suma de 500 talerī.

La 2 decemvre 1687, Wildvogel anunciă principelū, din Dresda, cumcă Dolaw po-
sede si originalulū actulū din 1 martiū 1542, cătrā principele-electore; si că lui 'i vine
a crede că la anulū 1542 s'ar fi trimisū la Moldova vreunū ministru alū casei de Brande-
burg cu obligatiunea principelū-electore, incredintânduise si actulū moldovenescū, că acelū
ministru ar fi muritū pre drumū, si cu chipulū acesta amēndouē inscisele arū fi ajunsū in
mānile unorū ōmeni străini si interesatī... că datorīa e conditionale, si conditionile nici o-
datā nu s'au indeplinitū. Apoi, acestū Petru, după cumū spune Leunclaviū²⁾, precumū si
frate-seū, cariī se trāgeā dela tiranulū Dracula (*sic*), aū muritū fără descendinī, si astādī
in acestū principatū domnesce pōte unū alū diecele sucesore (*numai alū diecelea?*) de o fa-
miliā cu totulū diversā. (*vnd jtoz dieses Fürstenthumb, wohl in des 10ten successoris, stem-
matis plane diversi, händen...*).

La 30 decemvre 1687, Wildvogel aduce la cunoscintia principelū-electore, că Dolaw
cere 3000. talerī.

La 17 Fevruariū 1688, Dolaw se induplecā a estradā inscisele, si trimite copie după
actulū din 1 martiū, si obligatiunea din 29 iuniū 1542.³⁾

In fine, se vede că principele-electore rēscumpērā originalile cu o sumā usiōrā.

Vedī extractele nemtiesei in manuscrisetele mele intitulate *Ex Archivō Berolinensi*, fasc. 1, p. 33—39.

1) *Friedrich Wilhelm an Chur-Sachsen, Cöln, 30. Sept. 1687.* Wir sind in Erfahrung kommen, was massen
E. D. Vasall, Adam Friedrich von Dolaw ein original obligation auff 300 tausend ducaten vom.... Ioachimo...
binden kann, weil die darinnen paciscirten conditiones von dem moldauischen Hospodar niemals zum effect ge-
bracht, auch das tempus praescriptionis wohl fünffach seithero verlaufen, auch wann das debitum gleich liquid
gedachter churfürst Ioachim die Reichsarmee wider die Türcken geführt, solche Schuld bezahlen müsste. So
Weil wir vernehmen dass derselbe die Obligation in Originali zu extrahiren sich weigert, da er doch solche oh-
er solche extrahiren müsse.

2) E interesantū a observā că, pre acestū timpū, Prusianiī se simtiā obligatī a studiā istoria Moldaviei, din
Leunclaviū si pōte si alti istorici. Leunclaviū pre care 'lū citēzā Wildvogel, a publicatū analele turcesci in lim-
in folio.) Acēstā vechiā carte e fōrte rarā. Noi posedemū douē esemplarie. Pre cāndū D. Laurianū erā bibliote-
cariū, procurasemū unū esemplariū si pentru Biblioteca Nationale.

3) Vedī documentele de sub No. I si IV.

DOCUMENTE RELATIVE LA ISTORIA LUI MICHAIU V.

I

Relation des General Obristen vnd Gross Cantzlers in Polen Johann Samoiskhi von seiner Wallachischen Expedition an den König in Polen. 1596.

ALLERGNEDIGSTER Khönig vnd Herr. Der Tartern Khaiser oder Czar Zachmet ist mit einem Beegen Czendiak General alhier ankommen, in meinung, E. K. Mt. Kriegsvolckh mit seinem hauffen zu vberfallen, vnd zu bemechtigen, damit Er den Thürkischen Bassa zum Herrn vber die Wallachey vngehendert einsetzen möchte, vnd hat auff dieselbe starckke hoffnung, der Zendiack an mich als ein vermeinter Wallachischer Bassa geschrieben, vnd mir angezeigt, dass er mit dem Tartarischen Khaiser zu einnehmung der Wallachischen Herrschafft khommen were, vnd weil sie in nechst verlauffenen Jahren gar khein verehrung wie gebreuchlich von E. Khön. Mt. bekhommen, so wolle er nun gar in Polen vnd die gewöhnliche verehrung selbst einnemen, vnd zugleich das Winter leger daselbst halten, der Prococher Czar ist mit seinen Tartern sicher vber den Nester khommen, der Czendiack mit den Thürkcken hat auch sein besondere Strasse von Zechin auf Bich gehalten, vnd hernach seind sie baide nicht weit vom selben Ort da wir gelegen, zusammen khommen, vnd haben den 10. Octobris einen von den vnsern Zarosci genant, aufgefangen, vnd als sie von Ime vernommen, das man balt im An-

I

Relatiunea capitanului general si marelui cancelarü alü Poloniëi, Ioane Zamoiski, câtră regele, despre espeditiunea sa in Moldavia, la anulü 1596.

PRE-INDURATE rege si dómne. Çiarulü Tătarilorü aü venitü aici cu unü sangiacü-begü, cu scopü de a atacä si a supune cu horda sa óstea maiestatei tale regesci, pentruca apoi sä pótä asiediä pre pasia turcescü, fără pedecä, de domnü alü Moldaviei. Intemeiatü pre acéstä firmä sperantiä, sangiaculü 'mi scrise in calitate de pasiä moldovenescü, si-mi anuciä cá elü aü venitü cu çiarulü tătărescü ca sä ocupe domnia Moldaviei, si sä erneze apoi in Polonia, si sä-si priimescä donativele usitate care de vro câtü-va anü nu lea priimitü dupä obiceiü dela meiestatea ta regescä. Çiarulü de Precopü a trecutü de bunä sémä Nistrulü cu Tătariü seü, sangiaculü cu Turciü încă tinü drumulü seü dela Tighina spre Bicü, si apoi se intrunirä nu departe de loculü unde ne asiediarämü noi, si la 10 octovre aü prinsü pre unulü din ai nostri, anume Zarosci, si afländü dela dënsulü, cumcä noi nu avemü sä ne lăsämü indatä la inceputü la o bătăliä formale cu ei, ci mai äntäiü vomü incepe cu óre-care micü atacuri, pentruca sä-mi potü face ideä de puterea hordei lorü, si totü odatä sä incercü si i-

fang kheine Velt schlacht mit ime halten würde, sondern vorher etwas scharmitzln, damit ich hinzwischen Iren hauffen vberschlagen, vnd zugleich die gemüther der Vnserigen versuechen, vnd mit was vortheil der kleine hauff, wider so vil zu brauchen were, mich vorher besinnen möchte, Also seint die feindt, alle sambtlich den 19. Octobris früe mit angehen dem Tage zu vnd für den Leger khommen, da dan ihrer ein theil, zum scharmitzln vrsach vnd anlass gegeben, die Vnsern waren auch fertig, vnd willen darzu haben also zimlich aufeinander zu vnd eingesetzt, da dan Gott Lob die Vnsern den Preiss erhalten, vielseint auff der Tartern vnd Türcken seiten verwundet, vnd geschossen, darvnter der fürnembste hof Reuter blieben, Endlich ist Ferrat Gorrei, mit 2. Fahnen auf vns vnd gar starkh vnd geschwind zugeeilet, dem seindt aber etliche Rotten der Vnsern entgegen gerennet, in dem, wie der Czar solches vermerckht, har er auf der andern seiten, einen zimlichen hauffen anführen lassen, damit sie vnser Kriegsvolckh das da dem Gulta entgegen zogen war, zur seiten inhalten vnd vberfallen möchten, demnach habe ich auch etliche Rotten zur hindern Pforten ausgelassen, die auf die vmb schleiffenden gewartet, der Tarterische hauffe aber hat nit weiter fort wollen, vnd ist bestehn blieben, der Gulta ist auch zurückgewichen, also das es dem Feindt auf beiden seiten gefehlet, wie ich nun das spil, also bis auf den Abendt verzogen, Schreibet endlich der Zendiack an mich, nicht mer aber wie bevor, als ein Wallachischer Bassa, sondern schlecht setzt seinen Namen, vnd begeret sprach zu halten, weil es aber gar spat auf die Nacht, hab ich gar khein Antwort darauf geben.

Des voffenden Morgens den 20. Octobris gar früe, hat sich der Czar neben dem Zendiack, vber vnser Lager auf ein hoch gebürg mit geschütz gelegert, vnd zum Ernst sich geschickt vorher aber von mir auf beschehene Anmuthung eines Colloquii die Antwort fordern lassen, weil dan solchen bevelch von E. K. M. vnd derselben damals anwesenden Rathen bekhommen, dazu ich in allem verhütten solle, damit nicht der Türckische Krieg auf Polen sich erstrecken möchte, Also hab ich Inen das Colloquium nicht abschlagen khünnen, Bin also an bestimbtm Ort, mit dem Zendiack, vnd dem Achmet Aga des Thürkischen Khai-

nimile ómenilorú meí, ca sã sciú cu ce folosú asiú puté intrebuintiã mica mea ostire contra multimei lorú cei mari: astfeliú inimicii in faptulú dílei de 19 octovre de diminétiã se scularã cu totií si venirã pãnã de naintea castrelorú nôstre, atunci o parte dintr'énsiú dãndú causã si ocasiune de atacú, ai nôstri încã furã gata si voiosi, si se încãierarã uní cu altií, si multiãmitã lui Dumnediú, ai nôstri furã invingétori, multi cãdiurã morti si vulnerati din partea Tãtarilorú si a Turcilorú, intre carii rãmase si celú mai de frunte cãlãretii de curte. In fine, se repedi cu multã tãriã asupra nôstrã Ferat Gherei cu dóuë stéguri, i se opuserã dintr'ai nôstri câteva companii; çiarulú observãndú acésta, trimise pre de altã parte o hordã destulú de insemnatã, pentruca sã atace pre din derétú óstea nôstrã ce plecase contra lui Galga; atunci eú detei drumulú pre pórtã din derétú cãtorú-va companii, care asceptã pre incungiurãtorí, dar hórda Tãtarilorú se opri, Galga încã se retrase; astfeliú inimiculú o gresí de ambe pãrtile. Deci, prelungindú eú astfeliú joculú pãnã sub sérã, in fine priimescú scrisóriã dela sangiaculú; acumú insã nu-mí mai scieã, ca mai nainte, ca pasiã moldovenescú, ci-sí subscrise numele simplu, si cereã o convorbire cu mine; dar fiindú târdiú nóptea, nu iam datú nici unú rãspunsú.

In diminétiã urmãtóriã, 20 octovre, pãnã in díoã, çiarulú impreună cu sangiaculú se asiediarã cu artileriã pre unú délú innaltú in dreptulú nostru, si se gãthiã seriosú; mai ãntãiú insã poftirã rãspunsú la cererea ce fãcuserã pentru o convorbire. Deci eú, conformãndu-mé mandatulú ce priimsem dela maiestatea ta si dela consiliarií de façiã ai maestãtii tale, si ca sã me ferescú intru tóte, de a nu intinde cumva resbelulú asupra Poloniei, nu le putuí refusã convorbirea cerutã. Si astfeliú me intruní la loculú determinatú, cu sangiaculú, si cu Achmet-aga, consiliariú de frunte alú impãratulú turcescú. Aci eú, in absentia domnului Zolizki si a domnului referendariú, am propusú, cã intre noi si ei pace numai asiã s'ar puté face, decã vorú lãsã pre voevodulú de acumú Irimã Movilã sã rãmãiã si sã guverne in pace, decã de aci innainte nu se vorú mai atinge de corónã Poloniei, si decã se vorú depãr-

sers fürnembsten Rathe zum gesprech khommen, da ich dan in abwesen des Herrn Zolizki vnd des H. Referendarii vorgeschlagen, dass der Friedt zwischen vns vnd inen dergestalt nicht könnte gemacht werden, sie liessen dann den yetzigen Weywoda Jeremiam Mogila bey ruhigen regierung sein vnd bleiben, zu demselben sich der Cron Polen hinfort enthalten, vnd innerhalb 3. tagen, aus der Wallachey hinweckh machen, vnd dieselbige reumen, darauff antwort balt des Türkischen Keyser fürnemer Rath, so vil die Wallachey belangt, das hat gueten weg, darinn khönten vnd wollen sie ohne bedenckhen wol willigen, (wie aber, sagt ich weiter) was meinen Herrn anbelangt, dass sie zu drey vnderschiedlichen malen vber die gränitzen herein gefallen, vnd E. Khön. Mt. gar grossen schaden gethan, warmit in dan zu solcher offension vrsach gegeben worden, der Thürkische sagt, das es die Kosaggen nicht viel besser gemacht, vnd darmit solt es gegen einander vergleichen vnd aufgehoben sein, Dargegen hab ich jhnen den bericht gethan, dass die Cosaggen von E. K. Mt. keinen bevelch gehabt, vnd dieselben E. K. Mt. selbst eigenen Vnderthanen, allerley schaden vnd beschwer zugefueget, Darumb dan auch E. K. Mt. bedacht were sie zuverziehen, Da hat er eadtlich sich schuldig erkennet vnd gebetten, dass E. K. Mt. dass vorige wolten fahren lassen, vnd nuhmehr gueten Friden mit ihnen halten, Nachdem er aber vom Türkischen Keyser be-mechtigt wehre, einen Hospodar oder Weywoda vber die Wallachey zusetzen, so hat er zwar seinen Schwager den Zendiack der sich beym Türck. Keiser wohl verdient herein gefurt, damit Er aber E. Khön. Mt. genade vnd gunst gewinne, also wollen sich dessen begeben, vnd den Jeremiam frey lassen, mit angehengten Zusage, vnd vor anlassung das solche seine bewilligung auch vom Türck. Kayser solle ratificirt vnd nicht vmbgestossen werden, inmassen er dann solches also fort dem Sinan Bassa wolle khundt thun Den Ausszug belangend, wolle er nit allein ohne schaden der einwohner aus der Wallachey innerhalb der angesetzten 3. tagen frist reumen, doch wolle er mer nicht als die victualia oder notturfftige zerung im vorbehalten haben Vber solcher Resolution hat sich in mir dass herz geruret, vnd den ganzen Leib bewegt, dann ich nimmer gehofft, dass sie sobald von Irem fürnemen abstehen,

tă din Moldavia in terminu de trei zile. La această asiă răspune consiliariul împăratului turcesc, că, în câtă privește Moldavia, e usoră de făcută, la această potă și voră a se învoi fără dificultate. Dar în ceea ce privește pre Domnul meu, disei eu mai departe, ale căruă margini le-ati călcată în trei deosebite rânduri, aducându mari damne maiestății tale regesci, prin ce s'a dată causă la o asemine asuprire? Turculă răspune, că nici Cozaciă nu se purtară mai bine, și pentru aceea să fiă una pentru alta. Eu din contră le observai, că Cozaciă n'au avută nici o poroncă dela maiestatea ta regescă, și că aceiași până și supusiloră proprii ai maiestății tale regesci făcură totă felială de pagube și supărări, pentru care maiestatea ta și ai de gândă a-i pedepsi. În fine, si-au recunoscută vina și s'au rugată ca maiestatea ta să dai uitărel cele trecute, și de aci înainte să păstrezi bună pace cu dănsii; fiindă însă că elă are însărcinare dela împăratulă turcesc, ca să asiedie voevodulă în Moldavia, desi elă adusese pre cumnatu-seu, sangiaculă, care are multe merite la împăratulă turcesc, totusi, spre a căstigă gratia și favorea maiestății tale regesci, nu voră mai urmări acestă plană, ci voră lăsă în pace pre Irimia, cu acea rezervă însă că această învoire va fi ratificată și de împăratulă turcesc; de aseminea va incunoscintiă despre această și pre Sinan-pasia. Ce se tine de esirea din Moldavia, această e gata a o face fără vreo supărare a locuitoriloră tierel în terminulă fipsată de trei zile, totusi cu reserva numai a celoră mai necesarie vptuale pentru ôste. La această învoire a loră, inima și totă corpulă meu s'a miscată, pentrucă nici odinioră n'asiă fi sperată că ei se voră abate atătă de curëndă dela propusulă loră, și se voră învoi intru tôte atătă de usioră. Priimă deci învoirea, și în câtă pentru ceruta gratiă regescă, 'i îndreptai la maiestatea ta. În urmarea acestora, elă trimite acumă solulă seu la maiestatea ta regescă, și a treia di a si plecată cu totă ôstea sa. Eu ce e dreptă asiă fi dorită, pre-induratulă meu rege, ca altfelă să fiă putută sili și înfrange pre Tătari. Dar eră multe consideratiuni și pedeci Mai întăită mica noastră ostire, de vro 5000 călăretă și puçini pedestri, faciă cu o multime atătă de mare, că-ci nu eră mai puçini de

vnd in allem so leicht verwilligen würden, habe also die verwilligung angenommen, vnd sie der begerten khönigl. gnaden halber an E. K. Mt. verwiesen, dem zu folge schickht ernuhn seinen Abgesandten an E. K. Mt. selbst, ist auch den dritten tag mit allem volckh abgezogen. Wünschen wolte ich zwar Allergnedigster Khönig dass ich die Tattern andergestalt zwingen vnd gar erlegen mögen, Es ist aber auch allerley bedenckhen vnd verhinderungen fürgefallen. Erstlich vnser kleiner hauff, etwa von 5000. zu Ross vnd wenig zu Fuss, ist wol zu wenig wider so vil gewesen, weniger seit Irer nicht als 40000. gewesen, vnd gar nahe bey samen, also dass ein hauffe den andern wol sehen vnd einen vberschlag machen khönen, Indem seit auch gar vnder sie khommen, die ich zu dem Zar ab vnd zugeschickt, vnd durch den hauffen beglaitet worden, vnder welchen der herr herborth auch einer gewesen, den ich hiemit an E. K. Mt. vberschickhe, vnd gleich wie der Zar sich wol vorgesehn, vnd vermerckht dass er nicht leichtlich wider vns die schlacht erhalten würde, Also ist es im auch in dem braiten vnd weiten Felde frey gestanden, seinem willen vnd gefallen nach, für sich vnd hinder sich zuweichen, so hetten wir dargegen nichts anders ohne allein für dem Leger mit ihnen ein treffen halten können, so haben wir auch vns der Thürcken halber besorgen müssen, die dieser orten gar mehr seindt, zu Berloroe vnd vmb auf der andern seite hetten haben khönen, darzu wegen der Abgelegenheit der polnischen grenicz Schlösser vnd Munition da man auf alle fal hetten einen receptum haben mögen, Insonderlich vnd fürnenlich aber, hat vnns auf E. K. Mt. verpot zum besondern Kriege dem Türckhen Vrsach zu geben nicht gebüren wollen, Bevoraus weil man noch nit weiss wie weit man sich auf andere dissfals zu verlassen, vnd E. K. Mt. in jetzigen schreiben auch melden, dass auss der Lyga nichts würde, So hetten wir schwerlich auch abziehen khönen, oder dörfen, ehe dan in der Wallachey richtigkait gemacht, weil vnns an der Podolien vnd gantz Reusslandt, vnser wohlfahrt henget, So würde auch der Thürkh anforderungen gethan haben, wegen Pokutia darüber Ir K. Mt. vofahren, mit den Wallachischen grossen streit gehabt, vnd wehre also bis an die Reussische Lemberg voführet, vnd gantz verlohren worden.

40000, si asià de aprópe unii de altií, încâtú o glótã puteã bine sã privescã pre ceealaltã, si sã se unescã la atacurí; si cu tóte acestea, ómenii pre carií òi trimiteam la çiarulú, si carií furã condusi prin mijloculú glótelorú, între carií a fostú si domnulú Herburt pre care lú trimítú acumú la maiestatea ta, aú prevéditú bine si aú observatú intocmai ca si çiarulú, cã nu usiorú erã sã tinã lupta incontra nóstrã. De altã parte, insã çiarulú aveã tótã libertatea, a innaintã si a se retrage dupã bunú placulú seú, in totú lungulú si latulú câmpelí; cândú noi, din contrã, nu puteamú sustinè o lovire cu eí, decãtú numai de innaintea castrelorú. De altã parte, trebuiamú a ne ingrijã si din partea Turcilorú, carií si aici sunt in numèrú mãi mare, si puteã sã mãi vinã si dela Brãila si de ceea parte; erã noi eramú depãrtatí pãnã si de cetãtile si întãriturile nóstre de la margine unde ne amú fi pututú retrage la casú de necesitate. Dar cu deosebire, nu ni se cuviniã nouè, in contra mandatului maiestãtii tale regesci, a dà Turculú causã de unú resbelú deosebitú, mãi cu sémã cândú nu se scie încã pãnã la ce punctú ne amú putè rëzimã pre altií, si cândú maiestatea ta in scrisória de acumú ne insciintiezã cã din Ligã n'are sã se alégã nimicú. Apoi, resbelulú odatã inceputú, ne-ar fi fostú cu greú, a esi, innainte de a fi pusú la cale trebile Moldaviei, pentrucã de aci depinde si salutea Podoliei si a tótã Rusia; nu mãi puçinú si Turculú ar fi fãcutú pretinsiuni pentru Pocutia pentru care predecesorii maiestãtii tale regesci avurã marí certe cu Moldovenii, si astfelú intindiënduse, noi amú fi perdutú totulú pãnã la Leopolea rusescã.

Vedi curiösa corespondinã cu çiarulú si cu sangiaculú, la care face alusiune Zamoiski in acèstã relatiune, la Reussner *Epistolarum Turcicarum, Francoforti ad Maenum 1598—1600*. Libr. XIV, pag. 159, seq. Astã expeditiune de mare importantã, a lui Zamoiski, e descrisã bine de contemporanulú istoricú, Heidenstein, carcle se vede a fi cunoscutú din arhivulú polonú si acèstã relatiune a lui Zamoiski. *Heidensteinii, Rerum Polonicarum ab excessu Sigismundi Augusti, Libri XII. Francofurti M. MC. LXXII*. fol. pag. 319 seq; de asemenea *Heidensteinii, Vita Ioannis Zamoiscii*, pag. 122—128, manuscriptú ce, contele Dzialynski, la anulú 1861, fiindú încã in viètiã, se apucase a-lú publicã, oferindu-mí si mie unú exemplariú, din care insã lipsesce titlulú si prefatiunea ce nu erã încã tipãrite. Cu altã ocaziune ne vomú întörce la Reussner, Heidenstein, precumú si la alte mãi multe scrieri contimporane publicate si manuscripte.

II

Kaiser Rudolf an Marggrafen Joachim Friederich.

RUDOLFF der ander von Gottes gnaden Erwölter Römischer Kaiser, zu allen zeiten Mehrer des Reichs.

Hochgeborner Lieber Oheimb vnd Churfürst, Wir halten dafür, Ir L. werde vor disem etvas bericht vnd nachrichtung In dem, dass der Michael Weyda auss der Wallachey mit einer anzahl seines bey sich habenden Khriegsvolckhs vnlangst gegen Siebenbürgen gerukht, Endtlichen auch mit dem Cardinal Bathory der Enden ein starkhes Treffen gethan, vnd die Victoriam erhalten habe, anderwärts ein vnd fürkhumben sein.

Dieweil dan nunmehr dasselbe bey vns allerdings confirmirt, vnd zwar auch eben desshalber von gedachtem Weyda sondere Gesandte mit Relation dess Verlauffs an Vnsern Khaiserlichen Hof geferttiget worden, So haben wir nicht vmbgehen wollen, Ir L. hie nebens von solcher auss sonderer schickung des Allmechtigen (deme auch gebürliches lob drumben zu geben ist.) ervolgen herrlichn Victoria, dardurch dan vns, vnd ganzer Christenheit zum bösten, dem Erbfeindt aber zu sonderm nachtl vnd verhinderung die siebenbürgischen Landt vnd Provintzen in Vnsere gewalt khumben, die mehrer vnd eigentliche Particularitet wohlmainendt auch zu communicirn, Vnd sein wir derselben mit Khaiserlichen genaden vnd freundschaft wohlgenagt. Geben in Vnser Statt Pilsen, den andern Tag Monats Decembris. Anno im Neun vnd Neunzigsten. Vnserer Reiche, des Römischen Im fünf vnd zwanzigsten,

II

Impăratulă Rudolfă, cătră marchionele Ioachimă Friderică.

RUDOLFU II, din gratia lui Dumnedieŭ, Impăratŭ alesŭ alŭ Romanilorŭ, pururea Augustŭ.

Innaltŭ-născute iubite unchiule si principe-electore. Noi credemŭ că veti fi priimitŭ si din altă parte ôre-care sciintiă, cumŭ Michaiŭ vodă din Tiéra-Românescă, cu unŭ numărŭ de ôste ce aveă pre lângă sine, intră in Transilvania, si in fine, după o cruntă bătaia cu cardinarulŭ Bathory, câstigă invingere.

Fiindŭ, deci, că acestă scire s'a confirmatŭ intru adevêrŭ, trimitiendŭ numitulŭ voevodŭ la împărătésca noastră curte si anume solŭ, cu relatiune despre totŭ cursulŭ acestei întemplări: nu lipsimŭ a vă comunică pre lângă acesta, cu totă bună-vointia, mai multe particularități din disa relatiune, pentru ca să cunôseti mai cu de a măruntulŭ acestă strălucită invingere, urmată din deosebita vointiă atotŭ putintelui Dumnedieŭ, (căruia i se si cuvine pentru acesta totă lauda), prin care invingere tierile si provinciile transilvanice aŭ venitŭ sub puterea noastră, spre mai mare binele nostru si alŭ crestinătătii, si spre mai mare reulŭ si împedecarea inimizicului ereditariu. Incredintianduvê despre împărătésca noastră gratiă si amicitia. Dată in cetatea noastră Pilsen, la a două di de decemvre, anulŭ una mie cincŭ sute nouê-diecŭ si nouê, in alŭ două-diecŭ si cincile anŭ alŭ domnirei noastre ca împăratŭ alŭ Ro-

dess Hungerischen Im Acht vnd zwanzigsten, Vnd des Böhaimbischen auch im fünf vnd zwanzigsten.

(Ex originali).

RUDOLFF

Ad Mandatum Sacrae Caesareae Maiestatis
proprium

B. PEZZEN.

KLEINSRATLL.

III

Khurtze Verzeichniss auss der Walachischen Abgesandten Relation, wie der Michael Weyda sein Kriegesvolckh in der Wallachey zusammen gebracht, in Siebenbürgen gefallen, vnd den 28. Octobris mit dem Cardinal Bathory, bei der Herman Statt getroffen, denselben in die flucht geschlagen, vnd die Schlacht sambt dem Landt, der Khais. Mt. erhalten.

ERSTLICH, als der Michael Weyda aller Orthen, gewissen bericht empfangen, das der Cardinal Bathory, vnangesehen Er gegen Irer Khay. Mt. vnd gegen Ine Weyda sich aines andern erclärt, sich mit den Türggen allerdings verglich. Wie dan solches die intercipirten des Cardinals Schreiben, vnd sein aigene handschrift, so bey Ir Khay. M. handen. genugsam ausweisen, Vnd dahin getrachtet, wie der Michael Weyda ainerseits von den Türggen, anders thails von Moldauern vnd Tarttern, vnd von Ime Cardinal vmbringet, vnd den Türggen in Ir gewalt gebracht werden mochte, hat er Weyda vnder dem schein, als wan Er vber die Thonaw in die Turkhen Landt fallen wolte, aller orthen sein Volkh auf Bukharesth, alda er in der Wallachey ordinarie residirt zusammen gebracht, den 16. Octobris fort gerukht,

manilorü, alü düüē-dieci si optulea ca rege alü Ungariei, si düüē-dieci si cincilea ca rege alü Boemie.

RUDOLFFU m. pr.

La mandatulü propriü alü maiestätii
sale sacre imperiali

B. PEZZEN.

KLAISTRATLL.

Fără îndecă, acesta este cartea împăratăscă (*litterae ac libelli Augustales*) la care face alusiune Bisseliü, cândü dice că împăratulü prin aceste cărți «a celebratä într'unü modü magnificü faptele Ducelui Românü că ră Septemvirilü si Mai-marii Imperiului Românü». *Tesaurü*, I, 136.

III

Scürtä insemnare din Relatiunea solilorü românü, cumü Michaiü voevodü si-adunä östea in Tiëra-Romänăscă, si inträ in Transilvania, si la 28 octovre se bätü cu cardinalulü Bathory, lângä Săbiü, si-lü puse in fugä, si câstigä bätäia, impreună si tiëra, pentru maiestătea împăratăscă.

INDATA ce Michaiü voevodü se insciintiä cu sigurantiä din tôte pârtile, cumü cardinalulü Bathory, neconsiderändü asigurările ce făcuse cătră maiestătea sa împăratăscă si cătră elü voevodulü, s'a împăcatü cu Turci, precumü acësta evidentü resultä din corespondintiele cele prinse ale cardinalului, scrise de mâna lui propriä, si care acumü se aflä in mânile maiestätii sale împăratăscă; si cumü a cercatü ca Michaiü vodä, incungiuratü, de o parte de Turci, de alta de Moldoveni si de Tătari, si de elü cardinalulü, să fiä trädätü in mânile Turcilorü: Michaiü, sub pretestü că ar voi să facä o escursiune preste Dunäre in tierile turcesci, si adunä öste din tôte pârtile la Bucuresci unde este resiedintia lui ordinariä in Tiëra-Romä-

vnd den 17. in Siebenbürgen in ainen Marckht. Plösth genant, ankhuben, Alda Ime viell Volkhs, sonderlich von Zäggl, mit denen Er Correspondenz gehabt, zuegezogen. Vnd also von dorten auss sain Volkh in drei Thail aussgethailt, Die Cron Statt sich alsbald ergeben, Gleichsals, wo er gezogen, meniglich sich Ime ynterworffen, Vnd als dem Cardinal diese Zeitung zukhuben, Er solche gar nit glauben wollen, von dem Michael Weyda verächtlich geredt, vnd an deme gestanden, das die Ienigen so die zeittung gebracht als aussgiesser falscher nahet vnmöglicher zeittungen vmb das Leben gestrafft werden sollten, Als aber der Michael Weyda fortgezogen, Vnd den 26. Octobris mit seinen dreyn hauffen, welche sehr starck gewest, bey der Herman Statt zusamben khuben, vnd sich daselbst auf der Tromischer Haiden, Zwo meil wegs von der Statt gelegert, hat der Cardinal Bathory den Nuncium Apostolicum Malaspina, sambt zweyen haubtleutten, als Seggel Moyses, vnd Bogathy als gesandte zu dem Michael Weyda geschickht, mit anzeigen, Als sollte der Kay. Mt. ernster bevelch sein, das der Weyda sich wiederumb zurick begeben, vnd das Landt Siebenbürgen allerdings vnmolestirt lassen solte, zu welchem Ende der Nuncius Apostolicus alle Mittel vnd Wege gesucht, solches bei dem ermelten Weyda zu erhalten, Als aber Er Weyda den Khayserlichen Bevelch zusehen begehrt, vnd der Nuncius sambt den zwaien Gesandten Vermeldet, Solcher Bevelch wäre nit in Iren sondern des Cardinals henden. Soll er Weyda darauff geantwortt haben, Er hette von der Khay. Mt. einen andern bevelch im Buesen, dem wolte er nachkhuben, vnd der Khay. Mt. seine trewe Dienst erzaigen, Darauff der Nuncius Apostolicus den Weyda auffs höchst vnd vmb Gottes willen gebetten, denselbigen Tag, als den 27. Octobris: ainen stillstandt zu halten, mit vertröstung, das der Cardinal Bathory sich aines bössern bedenckhen damit das Christliche Bluetvergiessen verhüet werden mochte. Als aber entzwischen von dem Cardinal im wenigsten die erzaigung geschehen, das Er sich der Khay. Mt. getreu erzaigen, vnd von seinem fürhaben weichen wolte. Der Nuncius Apostolicus auch des andern Tages als den 28. vnverrichter sachen, nur mit villen wortten widerumb zum Weyda khuben, vnd nochmals tentirt. den Michael Weyda

nescă; la 16 octovre miscă înainte, si la 17 ajunse la Ploesci in Transilvania (sic). Aci se adunară mare multime de ómeni impregiuru-ı, mai cu sémă Secui, cu carii stëtuse in intielegere de mai nainte. De aci si împarti óstea in trei pârti. Brasiovulü se supuse in curëndü. De aseminea i se supunea toti pretutinde pre unde ajungea. Afândü cardinalulü de acésta, nu voia să crediä, grăindü cu despretiü de Michaiü vodă, si stăruindü ca să se pedepsescă cu mörte acei ce răspändescü aseminü sciri false si mai cu neputintiä; dar după ce Michaiü vodă innaintă, si la 26 octovre se unirá lângă Säbiüü cele trei divisiuni ale sale care erä förte tari, si se asiediară in castre pre câmpulü Tălmaciulü, in distantiä de două miluri dela cetate, cardinalulü Bathory trimise la Michaiü voevodü pre nunciulü apostolicü Malaspina, impreună cu alti doi solü, anume Moise Szekel si Bogathy, spuindü că ar fi poroncă seriósă dela maiestatea împëratescă, ca voevodulü să se întorcă îndërëtü, si să lase Transilvania in pace. Nunciulü apostolicü nu lăsă nici unü midü-locü neincercatü, spre a induplecä la acésta pre voevodulü. Dar după ce voevodulü a cerutü să vediä si elü acea poroncă împëratescă, ér nunciulü si cei doi solü ıi diserä că poronca nu o arü avé la dënsii, ci că ar fi in mânile cardinalulü: atunci voevodulü lear fi răspunsü, că elü ar avé in sinu-ı o altă poroncă dela maiestatea împëratescă, care o va si urmä, si va face prin acésta servitie credincióse maiestätii sale. La acésta, nunciulü incepü să-lü röge cu totü de a dinsulü si pentru numele lui Dumnedieü, ca in acea di, adecă 27 octovre, să inceteze armele, măgulindulü că cardinalulü Bathory are să se gândescă mai bine, ca să nu se verse sânge crestinescü. Dar după ce vediü că cardinalulü nu-ı trimite răspunsü că va fi credinciosü maiestätii împëratesci si că se va lăsä de planurile sale; si că nunciulü apostolicü se întorce si a două di, adecă la 28 octovre, fără de nici o ispravă, si numai cu vorbe multe, si că se încercă a-lü tiné numai pre locü in nelucrare: Michaiü ıü trimise in partea de îndërëtü a castrelorü sale unde avea pre fiu-seü, ca să stea acolo până la altă deslegare, dicëndü că, se va vedé indatä, cine este credinciosü maiestätii împëratesci si crestinetätii intregi. După acésta, invocändü de trei ori

lenger auffzuhalten, hat Ine der Weyda zue dem hintern hauffen, alda Er seinen Sohn gehabt, zuruegk geschickt, vnd dasebst biss auff weittern bescheidt mit dem Vermelden auffhalten lassen. Es werde sich gar balde erzaigen vnd sehen lassen, Wer der Khay. Mt. vnd der gantzen Christenheit getrev sey. Darauff dem Cardinal der nur auff ain Viertel meil wegs mit seinem Volkh gelegen, zuegezogen. Den Namen Jesus dreymal angeruffen, vnd fruhe von 9. Vhr an bis 4. Nachmittag zusamben getroffen. Der Cardinal vngefehrlich ain halbe stundt fuess gehalten, hernach die flucht genumben, vnd also der Weyda die Schlacht vnd das Velde erhalten. Der Cardinal sol auch zimlich starck gewest sein, doch maistes thaill Landvolckh in der eil zusammen gebracht. Auff der Wallstatt sein 2927. Siebenbürgischen Todter Körper gezelt worden, der Lebendigen vber die 1000. gefangen, darvnder Cornis Caspar vnd Rauasdj. Georg, auch ain Vath, den der Weyda alsbalden niederhauen lassen, gewesen, der verwunden anzaal weiss man noch nicht, Vnd wären der Siebenbürger viel mehr geblieben, wan sie sich nit alsbalden nach des Cardinals flucht auf gnaden ergeben hetten, Auff des Wallachen seiten sollen vber 200. nit geblieben, vnd vngeferlich so viel beschädigt sein worden. Nach erhaltener Schlacht hat der Wallach der Siebenbürger Leger Preissgeben, Alda 45. Stuckh, gross vnd khlain. vil guetter Khlaidr, Ross, Zelch, vnd nit wenig Par geltt gefunden worden.

Nach diesem ist der Weyda auf Weissenburg gezogen, vnd ehe Er dorthin gelangt, Ist Ime die Spanschaft, vnd Inwohner der Statt entgegen gezogen, mit verehrungen empfangen, vnd mit grosser Reverenz in Weissenburg gefuhrt. Alda, wie in allen Sachsischen Stetten viel freudenschüsse geschehen, vnd dem Michael Weyda gleichsals von allen ansehnliche verehrungen gethan worden.

Dem Cardinal hat der Weyda auff alle Strassen mit viel Tausendt Mann nachsetzen lassen, vnd wie die khundschaften einkhumben, der Cardinal von den Wallachischen Pavrn in den Gebürgen, gegen die Moldav erschlagen, vnd dessen Haupt sambt seiner seitten wehr gehn Weissenburg gebracht worden sein sollen.

numele lui Isus, se puse in miscare asupra cardinalului care se asiedia se cu óstea sa in distanþia numai de unã pãtrariã de milã, si se bãtura dela 9 ore dimineaþa pãna la 4 ore dupã mediã-di. Cardinalulã se tinã ca la vro jumãtate de orã, si apoi prinse fuga, erã voevodulã câstigã bãtaia si totã câmpulã luptei. Cardinalulã incã aveã óste destulã de numãrosã, dar cea mãi mare parte ómenii dela tierã strinsi in pripã. 2927 trupuri de transilvani morti se numãrarã pre câmpulã de luptã, 1000 furã prinsii vii, intre cari Casparã Cornis si Georgiã Ravasdi, si unã Vath ¹⁾ pre care voevodulã dete ordine ca sã-lã taie indatã, numãrulã celorã vulneratã nu se scie incã; si erã sã cadã mãi multã transilvani dacã nu se supunea indatã dupã fuga cardinalului, cerendã ertare. Din partea Romãnului n'ãu cãdiutã preste 200 insã, si cam totã atãti rãnitã. Romãnulã, dupã câstigarea bãtãii, a luatã pradã castrele Transilvanilorã, aici gãsirã 45 tunuri, mãri si micã, cai, corturi, si nu puþinã bani gata.

Dupã aceea voevodulã plecã la Alba-Iulia, si inainte de a ajunge acolo, 'i venirã intru intimpinare magistratulã si cetãtianiã, si-lã priimirã cu daruri, si cu mare pompã 'lã petrecurã in cetate. Aci, precumã si in tóte cetãtile sãsesci, urmarã multe salve de bucuriã, si mãri daruri se oferirã lui Michaiã vodã de cãtrã toti.

Voevodulã trimise mãi multe miã de ómenã ca sã urmãrescã pre cardinalulã pre tóte drumurile; si dupã sciintiele de pãna acumã, se crede cã tieraniã romãni l'arã fi ucisã intrã muntãi despre Moldavia, si iarã fi adusã capulã impreunã si sabia la Alba-Iulia.

¹⁾ Nu pntemã scã, ce seã cine este acestã Vath; dacã nu cumva e totã numele lui Ravasdi, reã scrisã, cã-cã contimporanulã Simigianã spune cã Michaiã vodã se vedã nevoitã a dã pre acestã Ravasdi pre mãnile Securilorã cari 'lã cereã cu mãri rugãtiuni, pentru ca sã-sã rãsbune asuprã-i pentru uciderile ce fãcuse intr'ensã, la pornea lui Sigismundã, cu puþinã mãi nainte. Secuã 'lã si tãiarã bucãti. Vedi *Simigiani Historia*, edit. *Benigni*. pag. 197.

Die Statt Clausenburg hat sich anfangs etwas vngehorsamb erzaigt. Gleichsals das Schloss Samos Vywar, Kywar. vnd Husst, als aber der Michael Weyda auf Clausenburg vnd Vywar ains thails seines Volckhs geschickht, vnd durch Ir Khay. Mt. Obristen zu Saggmar, Kywar belegern lassen, haben sich diese Ortter, vnd fürnembe Vöstungen alle in Irer May. gewalt, wie zugleich des Cardinals Bruder Steffan Bathory, den 17. Novembris sambt Weib vnd Kindt, Vnd das Schloss Somlio sich Irer Khay. Mt. ergeben, Also das das gantze Landt Siebenbürgen, vnd was ausser Siebenbürgen in Hungern vor diesem von der Cron Hungern abgeschnitten, auss sonderlichen wegen Gottes widerumb zur Cron Hungern vnd der Khay. Mt. erobert worden.

IV

Antworth an die Röm. Kay. Mayst. Von Cammer gericht.

ALLERGNEDIGSTER Herr, E. Röm. Kay. M. gnedigstes schreiben, am dato Pilsen, des andern Itzo noch einstehendes Monats, ist mir neben eingeschlossenen Particular zeittungen, von des Michael Weyden, im Sibenburg vndt der enden, durch göttlichen gnedigen beystandt, abermahln E. R. Kay. M. erlangter Victorj, vndt im dero Kayserlichen gewaltt erobert Siebenbürgischer Lande, auff meinem Rathhause alhier, wohl eingeliefert worden.

Thue mich, vor allergnedigste Communication, gantz vnterthenigst bedancken, vndt wie mir liebers nichts zuerfahren, dan E. K. Mt. glücklichfter Successes wieder dero vndt der Christenheit feinde, vnd dehrsellen gewaltsame Einbruche, nur zum offtern berichtet zu werden, Also bin ich hierdurch vmb so viel höher erfrewet, dieweil hiemit die gewisheit confirmiret wirdt, danke auch vor mich dafür den Lieben getreuen Gott, mit herzlichem In-niglichen Wunsch, dass er E. K. Mt., zu deren ewigen Ruhm, auch seiner bedrangeten gantzen Christenheit sondern Trost, weiter sieghaff erhalten, allen wiederwertigen anschlegen kreftiglich steuern, auch E. K. Mt. bey glücklichften gesunden Wohlergehen langwirig väter-

Clusiulă se arătă la început cu ôre-care nesupunere. De asemenea si Gherla, Cetatea-de-pătră si Hustulă. Dar după ce Michaiă vodă trimise la Clusiă si Gherla o parte a ôstei sale, érá Cetatea-de-pătră o incungiuură prin comandantele maiestății sale dela Satmară, tôte aceste locuri si cele mai de frunte infărituri se supuseră maiestății sale; de asemenea se supuse maiestății sale împărătesci si fratele cardinarului, Stefană Bathory, la 17 novembre, cu femee si cu copii cu totă, împreună si castelulă Simleului. Astfelă, totă pământulă Transilvaniei, si afară din Transilvania, in Ungaria, părțile ce innainte de acésta s'au fostă ruptă de cătră coróna unгурescă, din deosebită vointă a lui Dumnedieă s'au coprinsă érási pentru coróna Ungariei si pentru maiestatea sa împărătescă.

IV

Răspunsă la maiestatea împărătescă a Romaniloră.

PRÈ-INDURATE dómne. S'a priimită in Consiliulă meă prè-gratiósă epistolă a maiestății vóstre împărătesci, dată din Pilsen, la două ale curetei lună, împreună cu alăturatele sciintie particulare, despre victoria ce a căstigată, cu ajutorulă lui Dumnedieă, pentru maiestatea ta împărătescă, Michaiă voevodă, in Transilvania, coprindendă provinciile transilvanice pentru maiestatea vóstră.

Multiănescă cu tótă supunerea pentru acéstă prè-gratiósă împărătesă; si precumă nimică nu-mă póte fi mai plăcută decâtă a află câtă mai adese-ori despre fericitele isbândi ale maiestății vóstre in contra inimiciloră vostri si ai crestinătății si in contra violenteloră incur-siuni ale loră: bucuria mea a fostă si mai mare, vedindă că printr'acésta, certitudinea se confirmă si mai multă. Multiănescă si din partemă bunului Dumnedieă, si vă ureză din a-cunculă inimei ca să vă tină invingătoriă si de aci innainte, si să vă ajute spre a intimpină cu tării tôte planurile inimiciloră, spre gloria vóstră sempiternă si spre mângăierea crestine-

lich wolle ferner zu fristen geruhen, Deroselben mich hieneben zu vnderthenigsten steten getreuen Diensten, vnd E. Mt. keyserlichen Gnaden, allervnderthenigst recommendirendt vndtt beffelndt. Datum Letzlingen, den 11. December Anno 1599. JOHANN FRIDERICH Chnrfürst.

V

Herr Oberrath zu Königsberg in Preussen vberschicken dem Churf. Georg Friedrich, von des Michael W. einfall in die Walachei zeitung.

DURCHLAUCHTIGSTER Hochgeborner Fürst E. Drlcht seindt vnserer vnterthenigste vnd gehorsambste dienste Iederzeit zuvor, Gnedigster Fürst vnd Herr. Es wirdt mehr dan auss einem Orth vor gewiss geschrieben, wie E. Drlcht aus der beylage gnedigst zu vernehmen, das Michael Weyda aus der Moldau vor kurzer zeit den Palat num Wallachiae Jeremias genant (welcher vom Gross Türcken als auch dem Könige zu Pohlen die Fahnen vber die Wallachey erlangt) vnterzogen hat, deme die Wallachen vnd Pohlen, wie sie in der eyl zusammengestossen, dem Weyda aus der Moldau entgegen kommen, miteinander ein treffen gethan, in welchem Michael Weyda den Wallachen sampt den Polnischen Praesidien in die Flucht geschlagen, vnd soll der Wallacher Palatinus zu Kochin, oder wie etliche meinen, zu Kamenitz flüchtig ankommen sein, Michae. Weyda aber setze vort, vndt lasse sich etwas gefehrlich ansehen, zu mehrer bestettigung dieses seindt vor wenig tagen etliche von der Königl. M. zu Pohlen hier durch E. F. Drlcht Herzogthumb gezogen, So an den Obersten Fahresbecken in Liefilandt bevehl bringen sollen das Kriegsvolk, welches etwa gegen Schweden angenommen, diessorts zuwenden.

Wir haben auch die nachrichtung dass die Gesandte aus Pohlen in die Moscau fortziehen, umb Frieden zu tractiren (was kaum zu hoffen, die Muscowiter sind in Ausrüstung, man weiss nicht wo es damit hinaus will. Die Polen wollen Reichstag etc.) darumb bey dieser gelegenheit vnd Zustand..... wohl in acht zu haben. Datum Königsberg den letzten Maii 1600.

CHRISTOFF RAPP.

tătii întregi, si să binevoescă ca ună părinte a vē păstră indelungatū, in fericire si sănėtosū Recomendându cu adencă supunere gratiei vōstre împărătesci, prē-umilitele constantele si credinciosele mele servitii. Dată in Letzling, 11 decemvre 1599. IOANE FRIDERICU
principe-electore.

V

D. Consiliariū superiorū din Konigsberga in Prusia, trimite principelui-electore Georgiū Fridericū, nuvelă despre incursiunea lui Michaiū voevodū in Moldavia.

PRE-LUMINATE innaltū-născute principe. Mai întăiū, prē-umilitele si prē-supusele nōstre servitii, multū indurate principe si dōmne. Se scrie ca sigurū din mai multe părți, precumū cu indurare veti află din alăturări, cumū Michaiū vodă din Tiēra-Romānescă a nēvălitū asupra lui Irimia, domnulū Moldaviei, care eră pusū de Turculū precumū si de regele Poloniei. Moldovenii si Polonii ce se putură adunā in pripă, esiră innaintea voevodului romānū, si se loviră, dar Michaiū vodă bătū si fugări pre Moldovianū impreună cu presidiele polone. Se dice că Moldovianulū ar fi scăpatū cu fuga la Hotinū, seū, precumū dicū altii, la Cămenitia. Eră Michaiū merge innainte, rēspāndindū spaimă. Spre mai multă probă despre tōte acestea, innainte cu puține zile trecură prē aici prin ducatulū serenitătii tale, niscari ōmenii trimisi de maiestatea sa regele Poloniei, carii arū fi purtāndū cu sine poruncă cātră comandantele supremū Fahrensbeck in Livonia, ca să espedescă incōce ōstea ce eră comandatā asupra Svediei.

Primirāmū si scirea, că plēcă solii din Polonia in Moscovia, ca să trateze pace, (insă cu pučină sperantiă, Moscovitii se pregătescū, si nu se scie la ce capetū aū să esă tōte acestea. Polonii vorū dietă, ec.). Pentru aceea se cuvine a fi cu multă luare a minte in aceste impregiurări. Dată in Konigsberga, dioa din urmă a lui maiū 1600. CRISTOF. RAPP.

TESAURO DE MONUMENTE ISTORICE PENTRU ROMANIA

TOMU III

ese odata pre luna in fasciore de câte patru — cinci cole

GFASCIOARA III VA ESI CU FINELE LUNEI DECEMBRU

Abonamentul: *Pentru capitală* pre anū 2 galbini.
Pentru districte pre anū 2 galbini si 2 sfantii, adecă 30 sfantii.
Pentru străinătate pre anū 2 galbini si 4 sf., adecă 32 sf.
Din Transilvania si părțile ei, se priimescū si bancū-note austriace;
pre anū numai 6 fiorini.

Abonamente se făcū la Redactorulū in Batiste, strada Gratielorū, casa D-ei Bucsiencescu; precumū si la librăria Socecū; de asemenea si la acele redactiuni, si onorabili amici si domni, carii arū binevoi a se însărcinā cu acēsta. Intre acestia ne place a numēra cu deosebire pre *onorabili DD. Profesori* ai școlelorū primarie din totā Romānia, carii sciū să apretieze mai bine valōrea unorū asemini lucrāri. — In *Transilvania* abonamentele se făcū la librăria *S. Filsch* in Săbiuū, care s'a însărcinātū cu espeditiunea esemplarelorū pentru abonatii din Monarchia Austriacā. — Abonamente se potū trāmite si prin postā, adresate de a dreptulū Redactiunei.

Cartea se espedesce indatā dupā priimirea abonamentulūi.